

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ Тетяна КОСОВА

« ___ » червня 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

**ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС «БАКАЛАВР»**

Тема: «Роль Пенсійного фонду України у фінансуванні соціальної сфери та шляхи її зростання»

Виконав(ла): Андрій СИДОРЕНКО

Керівник: кандидат економічних наук Вікторія КОЗЛОВА

Консультанти з окремих розділів пояснювальної записки:

перший розділ - к. е. н. доцент Вікторія КОЗЛОВА

другий розділ - к. е. н. доцент Вікторія КОЗЛОВА

Нормоконтролер: старший викладач Наталія ЗАДЕРАКА

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

завідувач кафедри

Тетяна КОСОВА

«19» травня 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

здобувача вищої освіти СИДОРЕНКА Андрія Олексійовича

(прізвище, ім'я у родовому відмінку)

1. Тема кваліфікаційної роботи «Роль Пенсійного фонду України у фінансуванні соціальної сфери та шляхи її зростання» затверджена наказом ректора від 20.04.2023 № 530 /ст.

2. Термін виконання роботи: з 22.05.2023 до 25.06.2023.

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правова база, дані Державної служби статистики України, дані обліково-інформаційної системи Пенсійного фонду України, фінансова, податкова, статистична звітність Пенсійного фонду України.

4. Зміст пояснювальної записки:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

1.1. Сутність фінансування соціальної сфери

1.2. Інформаційне забезпечення оцінки діяльності Пенсійного фонду України

1.3. Фінансово-економічний паспорт Пенсійного фонду України та його територіальних управлінь

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЛІ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ У ФІНАНСУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗРОСТАННЯ

2.1. Аналіз майнового стану та кошторису Пенсійного фонду України

2.2. Оцінка витрат Пенсійного фонду України на фінансування соціальної сфери

2.3. Шляхи підвищення ролі Пенсійного фонду України у фінансуванні соціальної сфери

Висновки до розділу 2

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу:

ЛИСТ 1. Сутність фінансування соціальної сфери. ЛИСТ 2. Інформаційне забезпечення оцінки діяльності Пенсійного фонду України. ЛИСТ 3. Фінансово-економічний паспорт Пенсійного фонду України та його територіальних управлінь. ЛИСТ 4. Аналіз майнового стану та кошторису Пенсійного фонду України. ЛИСТ. 5. Оцінка витрат Пенсійного фонду України на фінансування соціальної сфери. ЛИСТ. 6. Шляхи підвищення ролі Пенсійного фонду України у фінансуванні соціальної сфери.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи та надання його керівнику	22.05.2023 – 28.05.2023	
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	29.05.2023 – 04.06.2023	
3	1. Узгодження кваліфікаційної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормоконтролю та перевірку на академічну доброчесність. 3. Отримання рецензії та відгуку на кваліфікаційну магістерську роботу. 4. Підготовка виступу.	05.06.2023 – 08.06.2023	
4	1. Переплетення кваліфікаційної роботи, підготовка презентації та доповіді 2. Подання кваліфікаційної роботи та супровідних документів секретарю ДЕК	09.06.2023 – 11.06.2023 12.06.2023	

7. Консультанти з окремих розділів

РОЗДІЛ	КОНСУЛЬТАНТ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	ПІДПИС, ДАТА	
		ЗАВДАННЯ ВИДАВ	ЗАВДАННЯ ПРИЙНЯВ
РОЗДІЛ 1	к. е. н. Вікторія КОЗЛОВА		
РОЗДІЛ 2	к. е. н. Вікторія КОЗЛОВА		

8. Дата видачі завдання: «19» травня 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Вікторія КОЗЛОВА

(підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____ Андрій СИДОРЕНКО

(підпис здобувача)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ.....	10
1.1. Сутність фінансування соціальної сфери.....	10
1.2. Інформаційне забезпечення оцінки діяльності Пенсійного фонду України.....	16
1.3. Фінансово-економічний паспорт Пенсійного фонду України та його територіальних управлінь.....	23
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЛІ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ У ФІНАНСУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗРОСТАННЯ	27
2.1. Аналіз майнового стану та кошторису Пенсійного фонду України	27
2.2. Оцінка витрат Пенсійного фонду України на фінансування соціальної сфери	31
2.3. Шляхи підвищення ролі Пенсійного фонду України у фінансуванні соціальної сфери	46
Висновки до розділу 2.....	72
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	82

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Роль Пенсійного фонду України у фінансуванні соціальної сфери та шляхи її зростання»: 81 стор., 12 рис., 16 табл., 46 літературних джерел.

Мета кваліфікаційної роботи – розробка шляхів зростання ролі Пенсійного фонду України.

Об’єкт дослідження – процес пошуку резервів зростання ролі Пенсійного фонду України.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів шляхів зростання ролі Пенсійного фонду України.

Методи дослідження: порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, таблиці, рисунки, нормативний, економіко-математичне моделювання, факторний і коефіцієнтний аналіз.

Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень та в практичній діяльності підприємства.

ОЦІНКА, ФІНАНСОВИЙ СТАН, ПЕНСІЙНИЙ ФОНД, ШЛЯХИ, РЕЗЕРВИ, ЗМІЦНЕННЯ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АРМ – автоматизоване робоче місце

ЗУ – Закон України

КУПА - компанія з управління пенсійними активами

НБУ – Національний банк України

НП(С)БО – Національне положення (стандарт) фінансового обліку

НПС - накопичувальна пенсійна система

ПФУ – Пенсійний фонд України

СПОВ - система персоніфікованого обліку внесків

ВСТУП

Актуальність проблеми. У перехідному до ринкових відносин періоді соціальна політика є визначальним напрямом внутрішньої політики держави. Вона забезпечує захист прав людини, створює передумови для розширеного відтворення людиною своєї діяльності та для стабільності суспільної системи.

Соціальна політика будь-якої держави передбачає визначення глибинних тенденцій розвитку в усіх сферах соціально-політичного життя, що обумовлюють процес розвитку соціального буття й соціальної безпеки людини та цілеспрямований вплив на них суб'єктів регулятивної діяльності. Політика такого типу має створити необхідний економічний механізм для розв'язання суперечностей як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру в економіці, політиці, соціальних, духовних відносинах суспільства, міжособистісних соціальних зв'язках людей, тих чи інших аспектах і тенденціях розвитку та функціонування, що впливають на соціальне буття, соціальне самопочуття та безпеку людини.

Рівень пенсійного забезпечення по суті є показником економічного і соціального становища населення тієї або іншої країни. В умовах переходу України до ринкових відносин пенсійне забезпечення є однією з гостріших соціально-економічних проблем країни. Зниження ефективності господарювання і спад виробництва, висока інфляція на початку економічних реформ призвели до різкого зниження реального змісту пенсій, виникла невідповідність розміру пенсій за віком трудовому внеску людини на протязі працездатного періоду. Криза платежів в народногосподарському комплексі і складний фінансовий стан підприємств обумовили несвоєчасну виплату ними внесків на пенсійне забезпечення і ріст заборгованості по виплаті пенсій населенню.

Однак найбільш важливою проблемою є побудова системи пенсійного забезпечення в Україні на ринкових принципах. У складних економічних

умовах перехідного періоду українськими вченими і практиками розроблялись міри, спрямовані на пом'якшення негативних наслідків падіння рівня життя пенсіонерів и на часткову компенсацію втрат найменш забезпечених верств населення. Було створено механізми захисту доходів пенсіонерів, інвалідів, одиноких громадян похилого віку. Особливий інтерес мають роботи, в яких аналізуються можливості введення в Україні альтернативних форм пенсійного забезпечення.

На підставі викладеного тема кваліфікаційної роботи є актуальною. Актуальність теми зумовили вибір мети та завдань дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи – розробка шляхів зростання ролі Пенсійного фонду України.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність постановки наступних **завдань**:

визначити сутність фінансування соціальної сфери;

систематизувати інформаційне забезпечення оцінки діяльності Пенсійного фонду України;

розробити фінансово-економічний паспорт Пенсійного фонду України та його територіальних управлінь;

проаналізувати майновий стан та кошторис Пенсійного фонду України;

провести оцінку витрат Пенсійного фонду України на фінансування соціальної сфери;

обґрунтувати шляхи підвищення ролі Пенсійного фонду України у фінансуванні соціальної сфери.

Об'єкт дослідження – процес пошуку резервів зростання ролі Пенсійного фонду України.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів шляхів зростання ролі Пенсійного фонду України.

Методи дослідження. Методи дослідження: порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, таблиці та рисунки, нормативний, економіко-

математичне моделювання, факторний і коефіцієнтний аналіз.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти, наукові публікації вітчизняних вчених у фахових виданнях, академічні видання, монографії, матеріали наукових конференцій, інтернет-ресурси, матеріали фінансової звітності, податкової, статистичної звітності ПАТ «Охтирський хлібокомбінат».

Практичне значення одержаних результатів. Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень та в практичній діяльності СГД.

Структура, зміст та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи розміщено на 72 сторінках друкованого тексту, у тому числі 16 таблиць, 12 рисунків та 1 додаток на 25 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 46 найменувань і подано на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

1.1. Сутність фінансування соціальної сфери

Соціальна політика - це складова частина загальної політики, головне завдання якої полягає в розробці та здійсненні необхідних заходів щодо збереження і зміцнення наявного суспільного та державного ладу. Вона являє собою систему управлінських, організаційних, регулятивних, саморегулятивних заходів, дій, принципів і засад, спрямованих на забезпечення оптимального соціального рівня та якості життя, захисту малозабезпечених верств населення, їх соціальної безпеки в суспільстві.

Нині в Україні створюються нові приватні, суспільні й державні організації, що обслуговують соціальну сферу і споживчий ринок. Головним їх призначенням є врахування потреб громадян, які залежать від загальноприйнятих у суспільстві морально-психологічних норм і цінностей, і забезпечуються реформуванням систем соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, забезпечення житлом, охорони довкілля, захисту прав людини та споживачів. Ці системи поступово пристосовуються до ринкових умов, змінюючи свої функції та структуру, сприяючи досягненню основних макроекономічних показників споживання відповідно до завдань суспільного розвитку.

Соціальна політика є складовою загальнодержавної політики, сукупністю соціальних програм із забезпечення соціальних потреб, заходи, форми діяльності суб'єктів соціально-політичного життя, що відображають інтереси людини і суспільства і є життєво необхідними. Основними напрямками соціальної політики в Україні є: підвищення добробуту за рахунок особистого трудового внеску, підприємництва та ділової активності; надання відповідної

допомоги по безробіттю, збереження робочих місць, фахова перепідготовка осіб, що втратили роботу; проведення ґрунтовної пенсійної реформи, що буде забезпечувати справедливу систему пенсійних виплат з урахуванням трудового вкладу особи; надання адресної допомоги найнужденнішим у грошовій та натуральній формах; сприяння всебічному державному захисту інтелектуального потенціалу суспільства, його ефективному використанню та примноженню; запобігання комерціалізації, забезпечення стабільного фінансування та державної підтримки розвитку духовної сфери, освіти, науки і культури; широка підтримка сім'ї, материнства та дитинства; проведення активної екологічної політики.

Способом реалізації соціальної політики держави є системи захисту та гарантій. Соціальний захист економічно активного населення - це система державних заходів щодо забезпечення достойного матеріального і соціального становища громадян. Він здійснюється за такими напрямками: кваліфікаційна підготовка до трудової діяльності, можливість реалізації здібностей кожного в процесі трудової та виробничої діяльності, створення нових робочих місць і підтримка працівників, які втратили роботу.

Соціальні гарантії - це система обов'язків держави перед своїми громадянами стосовно задоволення їхніх соціальних потреб, їх основними елементами є визнання обов'язковості загальнодоступної і безоплатної освіти, сприяння реалізації здібностей у процесі трудової діяльності, недопущення примусової праці і гарантування мінімізації втрат у зв'язку із закінченням трудової діяльності.

Стаття 46 Конституції України гарантує громадянам право на соціальний захист, "що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств,

установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створення мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними".

Соціальний захист є категорією розподільчих відносин, продуктом ринкової економіки, оскільки в умовах державної власності держава не може захищати громадян від себе самої. Соціальне забезпечення громадян, зайнятих трудовою діяльністю, включає нормальний рівень добробуту через мінімальний рівень заробітної плати; гарантії отримання загальної освіти, охорони здоров'я; державне регулювання цін тощо. Соціальне страхування є однією із форм соціального забезпечення.

Соціальна допомога гарантує громадянам, які опинились за межами бідності і неплатоспроможності в силу різних причин забезпечити собі життєвий мінімум, можливість психо - фізичного виживання в кризових соціально-економічних умовах. Соціальне забезпечення гарантує певний рівень існування людини (відшкодування втрати регулярного прибутку, компенсація додаткових витрат у зв'язку з інфляційними процесами, упередження причин, що призводять до втрати регулярного прибутку внаслідок припинення виробництва тощо). В основі вирішення проблем соціального захисту лежить єдність трьох головних напрямків: соціальна допомога, соціальне забезпечення та соціальні послуги, що забезпечують певний рівень трудової активності, участі у громадському житті (програми професійної перекваліфікації, створення додаткових робочих місць).

Соціальний захист населення є системою державного матеріального забезпечення ветеранів праці та інших громадян похилого віку, ветеранів війни, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, державної допомоги сім'ям з дітьми, загальної цільової грошової допомоги на проживання та державної допомоги сім'ям з дітьми.

Задачі, які вирішуються в галузі витрачання суспільних коштів, можна розділити на три групи:

1) надання соціальної допомоги тим членам суспільства, які не мають можливості самостійно себе забезпечити. Наприклад, допомоги, що виплачуються інвалідам. Найближчим субститутом соціальної допомоги виступає приватна доброчинність;

2) забезпечення соціального страхування на випадок хвороби, безробіття тощо. Для цієї категорії видатків на відміну від попередньої суть процесу не зводиться до перерозподілу, а має місце своєрідне попереднє акумулювання коштів, в тому числі іноді особистих коштів, застрахованих з метою наступної виплати при настанні страхового випадку. Найближчим субститутом "суспільного страхування" є страхування приватне і добровільне.

3) виробництво і придбання матеріальних благ і послуг, відповідальність за задоволення потреб в яких бере на себе держава.

Соціальний захист забезпечується соціальною допомогою та суспільним страхуванням. Положенням Конституції України в найбільшій мірі відповідає визначення соціального захисту як сукупності різноманітних форм і методів забезпечення непрацездатних, в тому числі і соціального страхування. В російській теорії та практиці такий зміст має категорія "соціальне забезпечення".

Тісний зв'язок соціальної допомоги і соціального страхування призвів до того, що країнах з ринковою економікою для аналізу та коректування державної соціальної політики широко використовується категорія "соціальний бюджет". Це видатки, які здійснює держава, підприємства і фізичні особи на соціальний захист, та доходи, які необхідні для фінансування цієї системи

Отже, між програмами соціальної допомоги і суспільного страхування нема непрохідної межі. Однак принципово важлива різниця між ситуацією, коли нужденний отримує допомогу за рахунок інших осіб, та, тією, коли людина, яка зіштовхнулася з певними складнощами, користується виплатами із суспільного фонду, накопиченого при її безпосередній участі. Накопичення

фондів суспільного страхування забезпечується, як правило, за допомогою маркірованих податків.

Примусове (податкове) фінансування страхування може бути виправдано по таким причинам:

1) економія на масштабі. Збільшення числа застрахованих - не тільки умова об'єднання ризиків, але й найважливіший фактор відносного зниження адміністративних видатків;

2) відсутність достовірних прогнозів деяких ризиків, в тому числі соціального (ризик раптового виникнення обставин, які наносять істотну шкоду багатьом особам одночасно). На відміну від приватних страховиків держава має змогу залучати додаткові кошти за допомогою збільшення податків;

3) несприятливий відбір. Це явище характерно для випадків, коли сукупність людей, що страхуються, неоднорідна з точки зору задоволення ступеня ризику;

4) проблема морального ризику - страхування знижує зацікавленість застрахованого в запобіганні страхового випадку.

Альтернативою суспільному страхуванню виступає безпосереднє індивідуальне накопичення резервних коштів, приватне страхування і соціальна допомога. При відсутності обов'язкового суспільного страхування значно зросла б потреба в перерозподілі в формі соціальної допомоги. Примусовий перерозподіл органічно пов'язаний з природою соціальних гарантій, які суспільство надає своїм членам виходячи з потреб справедливості. Питання, отже, не в тому, як повністю уникнути перерозподілу, а в тому, як мінімізувати його масштаби при даному рівні соціальних гарантій.

Схематично раціональну стратегію можна викласти таким чином: той, хто не здатний вносити вклад в формування страхових фондів, повинні отримувати соціальну допомогу в межах встановлених гарантій; інші члени суспільства повинні бути обійнятими обов'язковим страхуванням також в

межах чітко встановлених гарантій, що не перевищують рівень, який диктується вимогами справедливості та ефективності; держава повинна проводити політику, яка благосприятиме добровільній реалізації запитів щодо об'єднання ризиків, тим самим воно сприяє доповненню обов'язкового суспільного страхування добровільним приватним.

Згідно ст.25 Основ законодавства по пенсійному страхуванню надаються такі види соціальних послуг і матеріального забезпечення: пенсії за віком, по інвалідності внаслідок загального захворювання; пенсії у зв'язку з втратою годувальника; медичні профілактично-реабілітаційні міри; допомога на поховання пенсіонерів.

Система обов'язкового соціального страхування засновується на принципі солідарності, по якому здійснюється перерозподіл коштів від працездатних непрацездатним, від здорових хворим, від працюючих безробітним. При цьому робітники відраховують частину свого заробітку на пенсії, медичне обслуговування та на утримання безробітних під обов'язки держави, яка гарантує їм, що при настанні непрацездатного віку, в випадках інвалідності майбутні покоління громадян будуть робити відрахування на утримання їх або їх сімей.

1.2. Інформаційне забезпечення оцінки діяльності Пенсійного фонду України

У міжнародній практиці існує дві основні групи пенсійних систем по джерелам фінансування: бюджетні (нефондуємі) і страхові (фондуємі). Бюджетні системи акумулюють кошти і розподіляють їх для поточних виплат пенсій. За своєю суттю Пенсійний фонд України відноситься до виробничих, нефондуємих систем. У сучасний період в Україні триває пенсійна реформа – а саме, перехід від солідарної до накопичувальної системи пенсійного

забезпечення. У цих умовах змінюються функції пенсійної системи. Окрім соціальної, пенсійна система отримує інвестиційну функцію, а пенсійні фонди стають значними суб'єктами інвестиційної діяльності [8].

Проблемам реформування пенсійної системи присвячено багато праць вітчизняних та закордонних вчених та практиків. У більшості країнах ОЕСД (Організації кооперації й економічного розвитку) пенсійні фонди відіграють ключову роль у національних фінансових системах. За останнє десятиріччя чітко простежується диверсифікація портфелів пенсійних фондів порівняно зі страховими й інвестиційними компаніями. В усіх країнах ОЕСД пенсійні фонди є важливими гравцями на ринку капіталів, що є слідством таких факторів: зріст надходжень фондів у зв'язку з довгостроковим укладанням контрактів із клієнтами; тривалість життя клієнтів досить висока і високими є їх потреби на протязі пенсійного віку; звільнення від виплати пенсійних податків.

У табл. 1.1 наведено дані про глобальні пенсійні активи світу.

Таблиця 1.1

Глобальні пенсійні активи світу, млрд. дол.

Країна	2000	2021	2022	Абсолютний приріст 2022/2000	Темп росту, %
США	2624	7765	7010	4386	267,15
Канада	198	345	297	99	150,00
Великобританія	616	1365	1200	584	194,81
Нідерланди	237	427	384	147	162,03
Німеччина	106	139	125	19	117,92
Інші країни Європи	226	465	400	174	176,99
Японія	574	1544	1235	661	215,16
Австралія	53	139	147	94	277,36
Інші тихоокеанські країни	84	200	160	76	190,48
Латинська Америка	25	134	120	95	480,00
Африка і Близький Схід		104	90	90	
Разом	4922	12978	11484	6562	233,32

Джерело: власні розрахунки

За десятиріччя їх вартість зросла більше, ніж вдвічі, досягши 11484 млрд. дол. Темпи росту вище за середні має Латинська Америка (в 4,8 р.), Австралія (в 2,77 р.), США (в 2,67 р.).

Структуру глобальних пенсійних активів за країнами наведено на рис.1.1.

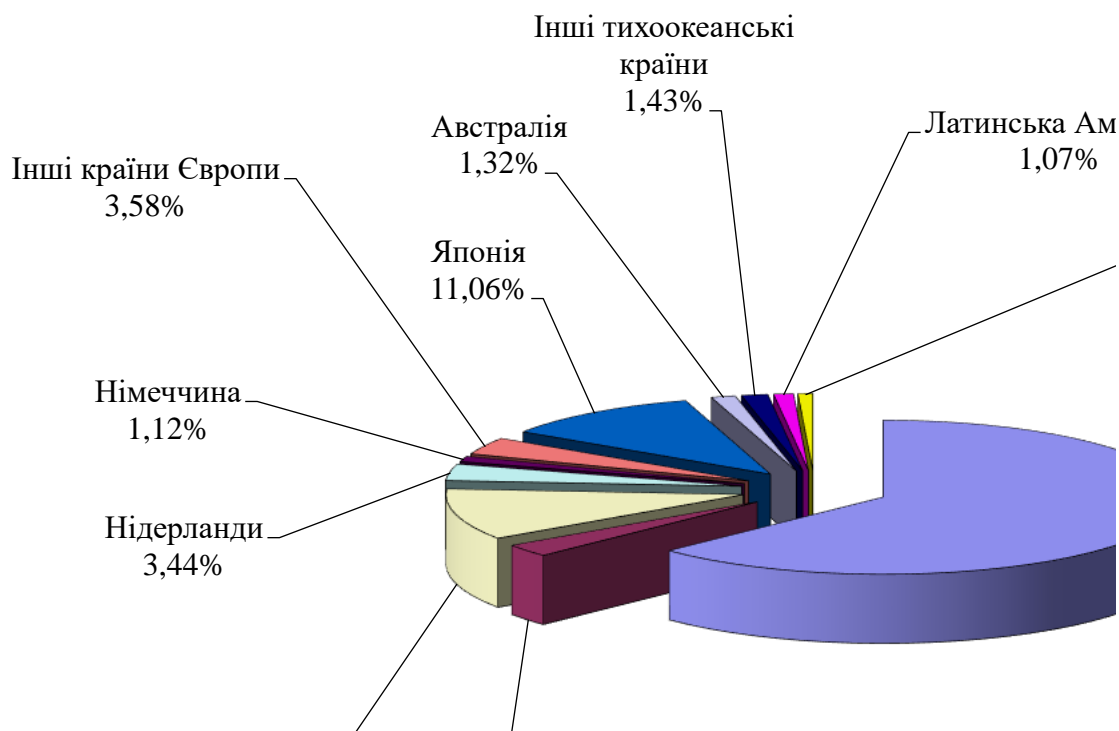

Рис.1.1. Розподіл пенсійних активів за країнами світу станом на 1.01.2022 р., %

Джерело: власні розрахунки

В табл. 1.2 наведено вартість активів найбільших пенсійних фондів світу в 2022 р., яка коливається від 14,9 до 156,3 млрд. дол.

Таблиця 1.2

Найбільші пенсійні фонди світу у 2022 р., млрд. дол.

№ п/п	Пенсійний фонд	Активи
1	Калперс	156,3
2	АБП (Швеція)	134,9
3	Державний загальний Фонд Військових у відставці	112,5
4	Каліфорнійський фонд Вчителів	100,8
5	Адміністративна Рада Стану Флоріди	98,1
6	Федеральний фонд інвестицій	97,7
7	Фонд управління активами Дженерал Моторс	94,3
8	Національний Персонал Суспільного Сервісу (Японія)	69,3
9	Пенсійний фонд Нідерландів	45
10	Англійська Телекомунікація	41,8
11	АВС (Швейцарія)	14,9

Джерело: власні розрахунки

Найбільшу питому вагу глобальних пенсійних активів зосереджено в США (62,77%), Японії (11,06%) та Великобританії (10,74%).

Переважає частина пенсійних систем відноситься до фондуємих. Принциповим для систем цієї групи є систематичне довгострокове накопичення коштів для забезпечення виплат пенсій. Пенсії в цих системах розглядаються як результат спеціального страхування, баланс внесків і виплат пенсій визначається страховими принципами.

Пенсійні фонди в таких системах можна віднести до фінансових посередників. Пенсійний фонд продає пенсійний план, який з точки зору клієнту є фінансовим активом, а для пенсійного фонду - це борг, тобто різновид вторинних цінних паперів, який може бути використаний для надання позик і інвестицій в обмін на первинні цінні папери (боргові документи) позичальника. У той час як фінансові посередники виконують одну й ту ж основну функцію, вони поділяються на декілька типів. Суспільні та приватні пенсійні фонди відносяться до посередників по контрактах.

Теоретично існує три основних методи фінансування пенсійних систем: повне покриття поточних видатків, виплата пенсій за рахунок резерву, змішаний метод.

Під час організації і поточного управління фондом, що фінансується шляхом повного покриття поточних видатків, метою є збалансування внесків, накопичень і пенсії в межах фонду в цілому. На рис. 1.2 наведено графік, що характеризує процес формування резерву пенсійного фонду і його використання для виплати пенсій групі учасників, що однорідна за полом та віком. Передбачається, що вихід на пенсію відбувається у віці від 60 до 65 років, вік вступу до фонду - 20 років. Крива А характеризує динаміку суми внесків до фонду, Б - суми виплат пенсій, В - накопичення фонду.

У зв'язку з тим, що сукупність учасників реального пенсійного фонду неоднорідна за віком і полом і ряду інших причин, картина зміни внесків, виплат і резерву в дійсності не має таких чітких контурів. Через деяких час в

організаціях з постійною кількістю зайнятих співвідношення між кількістю пенсіонерів і активних членів теоретично повинно стабілізуватися.

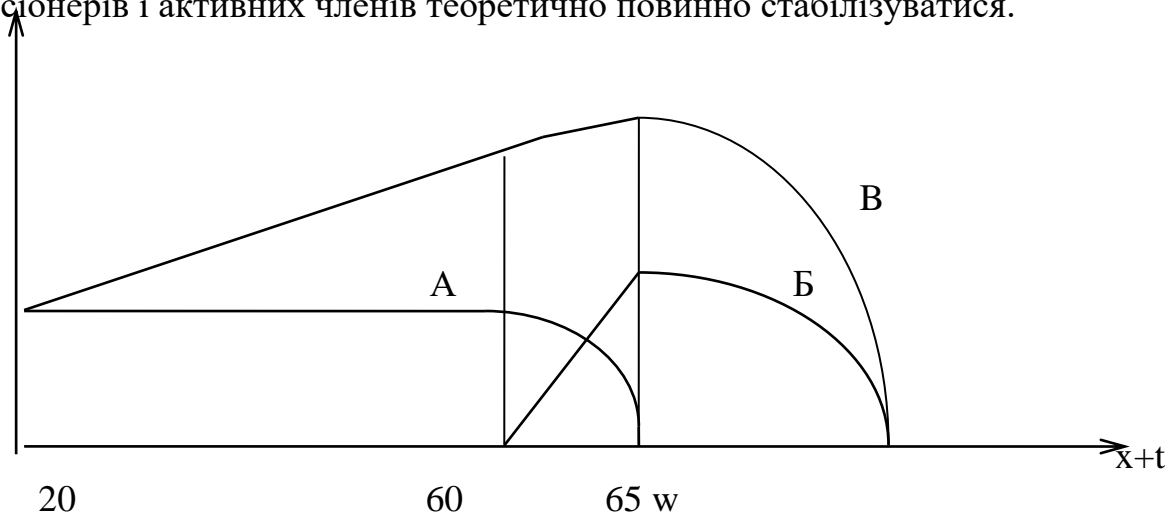

Рис.1.2. Механізм функціонування виробничого пенсійного фонду

Джерело: власні розрахунки

На рис. 1.3 наведено криві, що характеризують динаміку основних елементів фонду - внесків (А), пенсій (Б), резервів (В) в залежності від віку пенсійного фонду. Сума резерву прискорено зростає до моменту N, потім зріст трохи уповільнюється. Період функціонування фонду (до моменту M) можна розглядати як час "визрівання". В "зрілому" періоді поточні видатки (виплата пенсій) більше внесків. Нестача коштів покривається доходами від інвестицій.

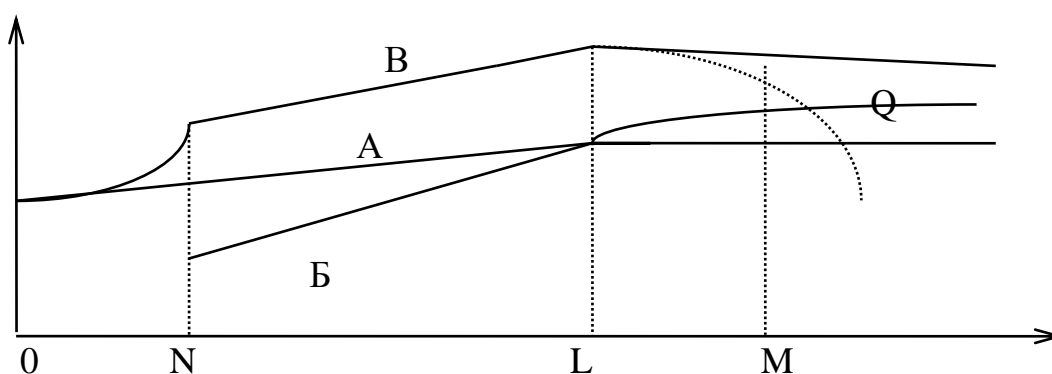

Рис. 1.3. Процес розвитку збалансованого пенсійного фонду

Джерело: власні розрахунки

Усі без виключення елементи фонду на практиці випробують зовнішній вплив. Дестабілізуючі фактори можна розділити на дві групи: об'єктивні та суб'єктивні. До перших відносяться демографічні процеси, економічний стан країни, ситуація на грошово-кредитному ринку). До других відносять фактори, вплив яких визначається всередині фонду або підприємства: кадрова політика, стратегія розвитку підприємства, зміна правил фонду, стратегія і тактика управління накопиченнями фонду.

На рис. 1.3 відображається процес розвитку збалансованого пенсійного фонду. Якщо з деякого моменту відбувається "проїдання" резерву, тобто суми виплат пенсій перевищують надходження до фонду (внески і доходи від інвестицій), то фонд стає незбалансованим. Тривала незбалансованість приводить до краху фонду (крива Q).

При незмінному тарифі страхових внесків і строгому додержанні принципу солідарності поколінь ефективним є фінансовий процес нефондуємої пенсійної системи, якщо: поступають усі страхові внески, визначені законом; тривалість проходження коштів від платника до пенсіонера мінімальна; кількість непрацюючих фінансових ресурсів мінімальна; зберігається цілісність процесу, тобто сума сплачених за деякий період часу ресурсів не перевищує суму надходжень і суму коштів, розміщену на фінансовому ринку.

Метод покриття поточних видатків не передбачає створення повномасштабного резерву. Тому тут мова йде не о пенсійному фонді, а о безрезервній (нефондуємій) системі пенсійного забезпечення. Такий метод фінансування застосовується в багатьох державних пенсійних системах соціального забезпечення, а також в Україні в теперішній час. Використання методу покриття поточних видатків визначає низькі видатки системи на пенсії в перші роки її існування, масові виплати пенсій починаються через декілька років після створення системи. В таких системах утримання пенсіонерів одних поколінь перекладене на плечі наступних вікових груп персоналу. По мірі дозрівання системи обсяг необхідних виплат збільшується і відсутність

накопиченого резерву призводить до серйозних фінансових ускладнень. Самою істотною вадою є відсутність гарантій по виплаті пенсій в майбутньому.

Друга схема - виплата пенсій тільки за рахунок резерву - не застосовується в пенсійних фондах з груповим страхуванням. Такий метод фінансування є основним при індивідуальному страхуванні пенсій за рахунок одноразового внеску або при покупці страхового ануїтету. В загальному випадку страховий резерв визначається як різниця сучасної вартості виплат, які зобов'язаний здійснити страховик, і сучасної вартості майбутніх внесків страхувателя.

Накопичення коштів для страхових пенсій необов'язково повинно здійснюватись шляхом внесків фіксованої суми премії в розстрочку, або одноразово. Іноді доцільно вносити на спеціальний накопичувальний рахунок застрахованого деякі раніш не встановленні суми. Ці суми можуть представляти відрахування від заробітної плати і (або) внески роботодавця, пропорційні їй. Пенсія може призначатися за вислугу років і виплачуватись відразу або при досягненні обумовленого віку.

Таким чином, виплата пенсій за рахунок резерву передбачає повне попереднє фінансування пенсії і відповідно дає повну гарантію пенсіонеру, однак його реалізація для великої групи учасників пов'язана із значними початковими видатками. Сюди ж відноситься метод, згідно з яким внески до фонду дорівнюють резерву, необхідному для забезпечення пенсій тільки тим учасникам, які в даному році вийшли на пенсію. Таким чином, в перші роки існування фонду внески відсутні або незначні. Потім вони збільшуються і в "зрілому фонді" вони більш або менш стабільні.

Найбільш часто для фінансування пенсійних систем застосовується метод послідовного створення резерву. Саме цей метод прийнято в більшості виробничих фондів. В таких фондах на початку їх функціонування внески помітно перевищують поточні виплати пенсій. Невикористані кошти інвестуються для отримання доходу. В таких фондах з тривалим строком

функціонування внески менші за виплати. Такий спосіб фінансування приводить до того, що фінансове навантаження більш або менш рівномірно розподіляється між послідовними поколіннями учасників. Видатки в періоді "дозрівання" тут трохи вище, ніж при повному покритті поточних видатків, в зрілому періоді вони нижче. Цей метод забезпечує високий рівень гарантій для учасників і пенсіонерів, однак гарантія звичайно не є повною.

На рис.1.4 наведено структуру глобальних активів пенсійних систем в 2022р. Найбільша питома вага приходить на акції (42,9%) та облігації (26,4%). Таким чином, методи фінансування пенсійних систем залежать від їх виду. Метою управління нефондуємими системами є збалансування внесків, накопичень і пенсії в межах фонду в цілому. Повне покриття поточних видатків застосовується в безфондових пенсійних системах. Самою істотною його вагою є відсутність гарантій по виплаті пенсій в майбутньому.

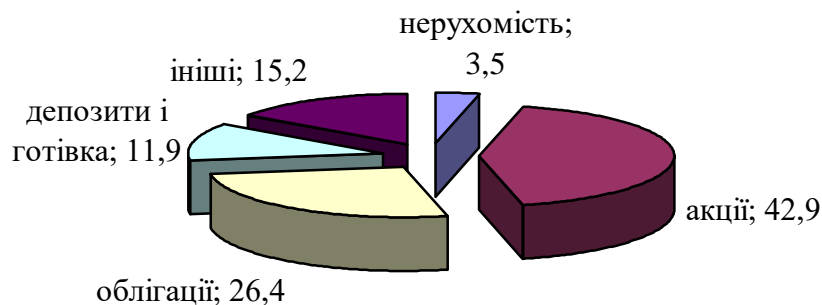

Рис.1.4. Структура глобальних активів пенсійних систем в 2022р., %

Джерело: власні розрахунки

Виплата пенсій за рахунок резерву є основним при індивідуальному страхуванні пенсій і передбачає повне попереднє фінансування пенсії і

відповідно дає повну гарантію пенсіонеру, однак його реалізація для великої групи учасників пов'язана із значними початковими видатками.

Метод послідовного створення резерву, прийнятий в більшості виробничих фондів, приводить до того, що фінансове навантаження більш або менш рівномірно розподіляється між послідовними поколіннями учасників. Цей метод забезпечує високий рівень гарантій для учасників і пенсіонерів. Значну питому вагу надходжень пенсійних фондів з резервами складають доходи від інвестицій.

Специфічні особливості перехідного періоду в Україні не дозволяють автоматично перенести досвід розвинутих країн з соціального захисту населення, адже вони розраховані на розвинені і стабільні ринкові відносини. Тому особливої уваги потребує аналіз досвіду реформування пенсійних систем постсоціалістичних країн і пропозицій щодо реформування пенсійної системи України.

1.3. Фінансово-економічний паспорт Пенсійного фонду України та його територіальних управлінь

Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади, що здійснює управління фінансами пенсійного забезпечення, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Пенсійний фонд України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України та цим Положенням.

Велике значення має аналіз відповідності схеми управління Пенсійним фондом функціональним елементам його діяльності. Пенсійний фонд України має регіональну та функціональну структуру. Пенсійний фонд має регіональні управління та відділи (рис.1.5).

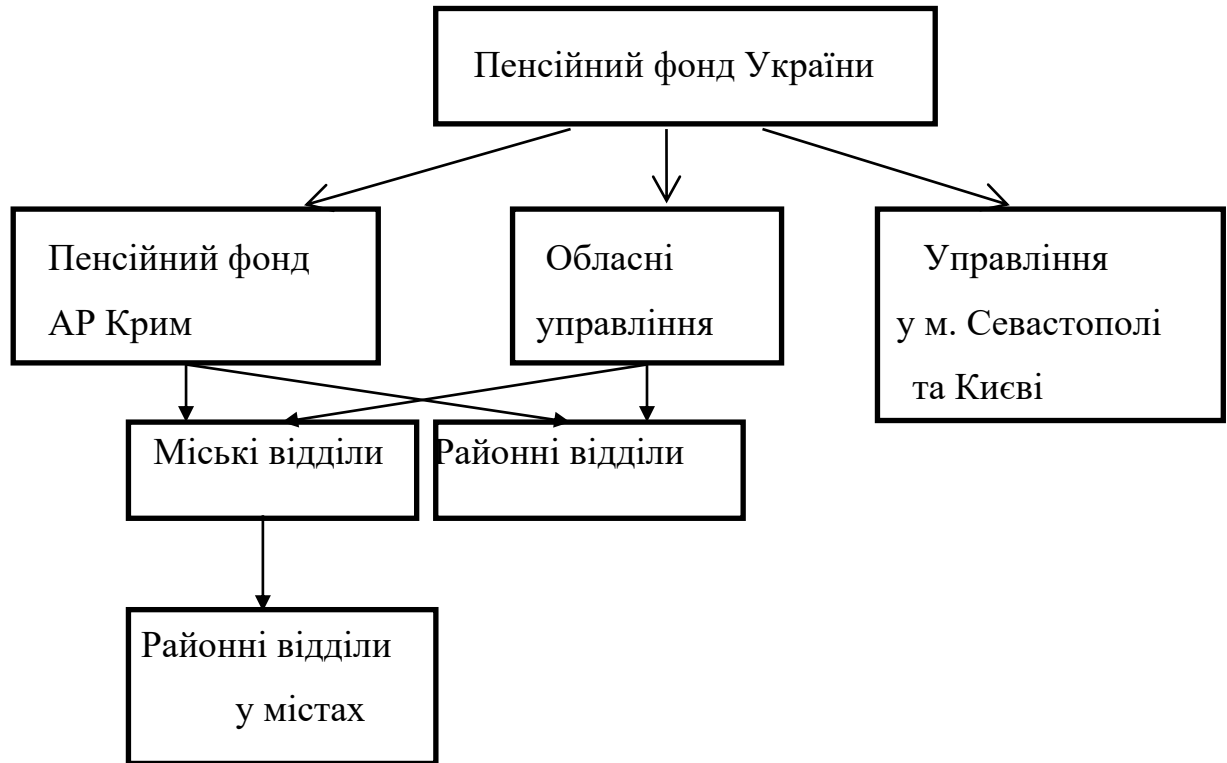

Рис. 1.5 - Регіональна побудова Пенсійного фонду

Джерело: власна розробка

Схему управління пенсійним фондом на різних рівнях наведено на рис. 1.6. Керівництво діяльністю Пенсійного фонду здійснює Правління фонду, чисельність та склад якого затверджує Кабінет Міністрів. Голова Правління, його зами призначаються та звільняються з посад Кабінетом Міністрів. Правлінню Пенсійного Фонду підкоряються управління в областях. На місцях (містах та районах) є відділи Фонду.

Пенсійний фонд, обласні, міські управління, відділи Фонду в містах і районах є юридичними особами, мають самостійні кошториси видатків, рахунки в установах банків (в тому числі валютні), печатки з зображенням Державного гербу України і своїм найменуванням. Згідно Постанови Кабінету Міністрів "Про заходи щодо поетапного впровадження у Пенсійному фонді

автоматизованого персоніфікованого обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування"

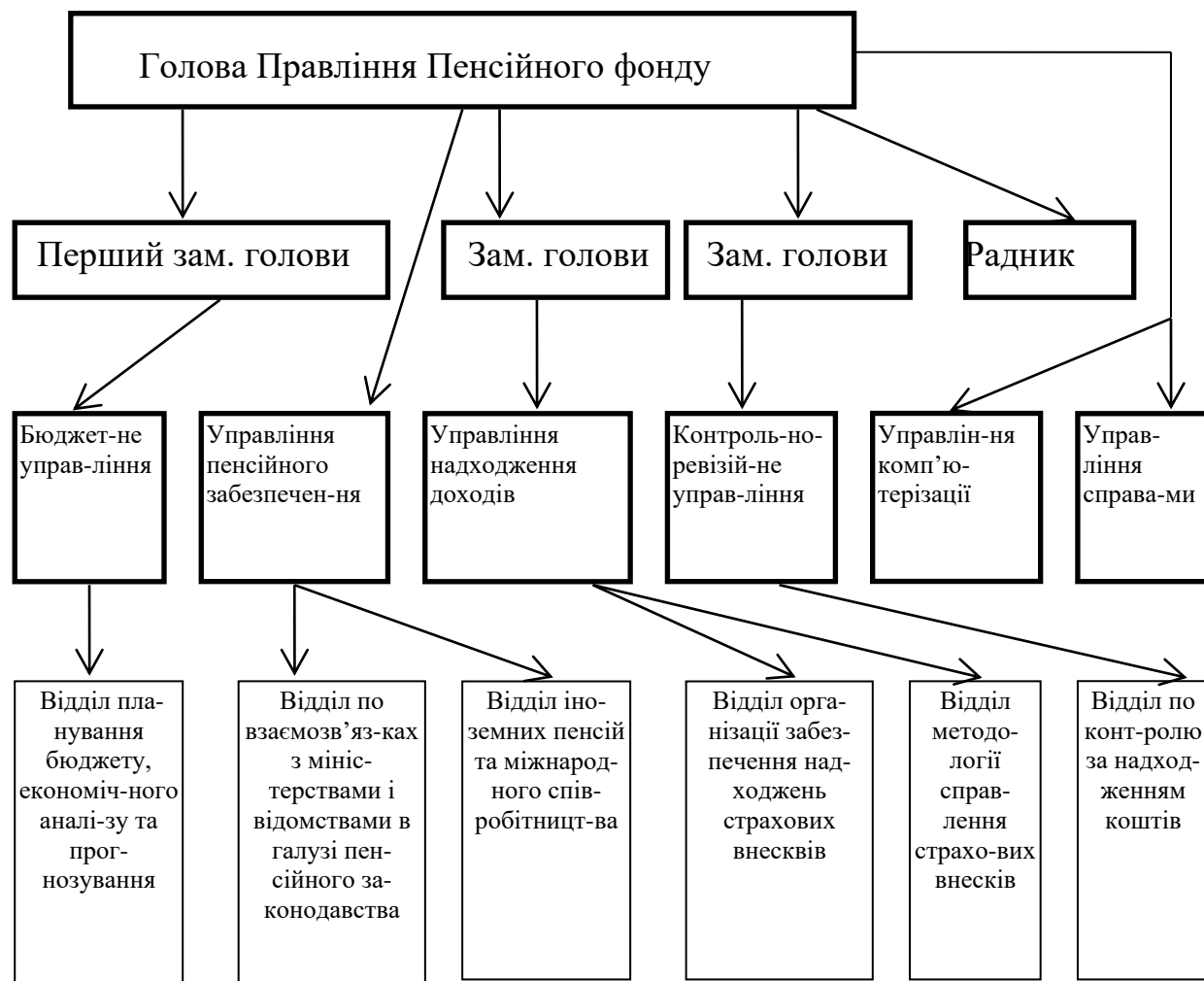

Рис. 1.6 - Схема управління Пенсійним фондом

Джерело: власна розробка

Пенсійному фонду дозволено в межах штатної чисельності ввести посаду заступника голови правління - начальника управління організації впровадження персоніфікованого обліку для безпосереднього керівництва роботою, що пов'язана з розробленням та впровадженням автоматизованого персоніфікованого обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. У 2000р. на госпрозрахункових засадах створено Інформаційний центр.

Реформування пенсійного забезпечення, що відбувається в Україні, спрямоване на створення трьохрівневої системи і передбачає удосконалення нинішньої розподільчо-солідарної системи (перший рівень), створення загальнообов'язкової накопичувальної системи (другий рівень) та поступове запровадження елементів добровільної накопичувальної системи (третій рівень). Для запровадження трьохрівневої пенсійної прийнято два закони: "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" [2] та "Про недержавне пенсійне забезпечення" [3].

На другому рівні пенсійної системи Пенсійний фонд створює цільовий позабюджетний фонд, який має назву Накопичувального. Адміністративне управління Накопичувальним фондом здійснює виконавча дирекція Пенсійного фонду. Управління пенсійними активами Накопичувального фонду здійснюється компаніями з управління активами. Рахунки Накопичувального фонду відкриваються виконавчою дирекцією Пенсійного фонду в зберігачі. Застрахована особа, яка сплачує (за яку сплачують) страхові внески до Накопичувального фонду, має право спрямувати ці страхові внески до будь-якого недержавного пенсійного фонду.

Джерелами формування коштів Накопичувального фонду є: страхові внески застрахованих осіб, що спрямовуються до Накопичувального фонду; інвестиційний дохід, що утворюється внаслідок розміщення та інвестування коштів Накопичувального фонду;

Висновки до розділу 1

1. Економічна категорія соціальний захист являє собою систему розподільчих відносин, в процесі яких за рахунок частини національного доходу утворюються та використовуються суспільні фонди грошових коштів для матеріального забезпечення та обслуговування окремих категорій громадян.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА РОЛІ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ У ФІНАНСУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗРОСТАННЯ

2.1. Аналіз майнового стану та кошторису Пенсійного фонду України

Економічну характеристику Селідовського міського управління Пенсійного фонду почнемо з аналізу демографічного стану досліджуваного регіону (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка чисельності населення м. Селідово

№	Показники	Од. виміру.	Роки		
			2021	2022	2022
1.	Основна чисельність населення, у тому числі:	тис. чол.	125,9	123,20	121,70
	Працездатні:	тис. чол.	69,1	68,3	67,9
	З них зайняті в трудовій діяльності	тис. чол.	59,4	57,8	55,5
	Непрацездатні:	тис. чол.	54,8	54,1	53,8
	З них пенсіонери	тис. чол.	28,35	28,97	29,17
2.	Народжуваність	чол.	839	802	786
3.	Смертність	чол.	1618	1729	1840
4.	Рівень народжуваності на 1000 жителів	чол.	7	7	6
5.	Рівень смертності на 1000 жителів	чол.	13	14	15
6.	Питома вага зайнятого населення в основній чисельності	%	48	47,2	48,6
7.	Питома вага пенсіонерів в основній чисельності населення міста	%	28,35	29,2	29,3
8.	Питома вага пенсіонерів у кількості зайнятого населення	%	60,10	61,76	63,96

Джерело: власні розрахунки

Чисельність населення міста в період з 2022 по 2023р., як і в багатьох країнах, придбала тенденцію зниження. Так у 2022 році населення міста складало 125,9 тис. чол. , у 2022 році - 123,2 тис. чол. і в 2023 році – 121,7 тис. чол. Поряд зі скороченням чисельності населення відбувається скорочення частки економічно активного населення, росте навантаження на зайняте

населення. Так якщо в 2022 році питома вага пенсіонерів у чисельності зайнятого населення складала 60,10%, то до кінця 2023 року вона виросла до 63,96%, ця ж тенденція помітна й у 2022 році. Однак, у силу того, що сформована економічна ситуація в районі й в Україні в цілому змусила величезну частину економічно активного населення виїхати за межі батьківщини в пошуках коштів на існування і реалізувати себе в країнах ближнього зарубіжжя на нелегальних роботах, відділ не має інформації про динаміку чисельності працюючого населення, тому надалі для порівняння будемо використовувати дані загальної чисельності населення міста

Розглянемо, як змінюється чисельність пенсіонерів в останні роки (табл. 2.2)

Таблиця 2.2

Динаміка чисельності пенсіонерів у 2000-2023 р. м.Селідово

показники	2000		2022		2022		2023 р.	
	Чол.	%	Чол.	%	Чол.	%	Чол.	%
Загальна чисельність пенсіонерів	35722	100	35698	100	35515	100	35665	100
Кількість пенсіонерів, що одержують пенсію за законом про «Пенсійне забезпечення»	34875	97,60	34841	97,60	33365	93,90	33733	94,60
За законом про військовослужбовців	806	2,30	806	2,30	668	1,90	560	1,60
чорнобильців	189	0,50	189	0,50	196	0,50	194	0,50
держслужбовці	41	0,10	-	-	-	-	-	-

Джерело: власні розрахунки

Далі розглянемо структуру платників страхових внесків, що формують головним чином, дохідну частину бюджету ПФ. За даними відділу на 01.01.2022р. узято на облік 1074 юридичних осіб і 1644 фізичних осіб, платників збору на пенсійне страхування. З зазначеної кількості платників

18,6% не сплачували внески, з них 87,9% не вели господарську діяльність. На 01.01.2023 року кількість платників узятих на облік склало – 1696 одиниць. У тому числі – юридичні особи - 1003, фізичні – 693 (табл.2.3). Серед зареєстрованих на 01.01.2023 одиниць, 152 – суспільні, релігійні, працюють без оплати праці, знаходяться в розшуку, 9- визнані банкрутами. Частка суб'єктів, що сплачують збір підприємців на 01.01.2022 – 99,4%. Частка платників, що сплачують внески в загальній чисельності на 01.01.2023 р.– 40,6%, не сплачують 59,4%. Не ведуть господарську діяльність – 32,5%. У структурі платників переважають підприємства – 71,4%. Розглянемо структуру платників по формах власності по управлінню ПФУ (табл.2.3-2.4)

Таблиця 2.3

Структура платників на 01.01.2023 р. м.Селідово

Показник	Платники		
	усього	У тому числі	
		Юридичні особи	Фізичні особи
Узято на облік, Од.	2930	1124	1806
Платників збору - Одиниць	1696	1003	693
%	65,40	89,23	38,40
З них сплачують збір			
Одиниць	688	364	324
%	40,60	36,30	46,80
Платники сільськогосподарського податку - Одиниць	6	6	-
%	0,4	0,6	-
Узято на облік платників фіксованого податку підприємців - Одиниць	781	-	781
%	26,70	-	43,20
Узято на облік платників єдиного податку - Одиниць	447	115	332
%	15,30	10,20	18,40

Джерело: власні розрахунки

Структура платників по формах власності

Код	Найменування форми власності	2022 р.		2022 р.		2023 р.	
		Од.	%	Од.	%	Од.	%
01	Державна	131	3,66	125	4,60	125	4,30
02	Приватна	286	7,99	262	9,64	283	9,75
03	Кооперативна	398	11,11	399	14,68	399	13,74
04	Суспільні	120	3,35	139	5,11	145	4,99
05	Акціонерні	55	1,54	64	2,35	54	1,86
06	Асоціації	4	0,11	4	0,15	4	0,14
07	Спільні	10	0,28	11	0,40	11	0,38
08	Концерни	1	0,03				
09	Підприємці	2519	70,34	1625	59,79	1794	61,78
10	Фермерські господарства	11	0,31	11	0,40	11	0,38
11	Релігійні	11	0,31	12	0,44	12	0,41
12	Інші	35	0,98	66	2,43	66	2,27
	Усього	3581	100,00	2718	100,00	2904	100,00

Джерело: власні розрахунки

З приведених даних випливає, що в структурі платників збору на обов'язкове пенсійне страхування найбільша кількість приходить на приватних підприємців, їхня чисельність помітно перевищує 50%, досить велика частка приватних і кооперативних підприємств, мають свою помітну частку і державні підприємства міста і прилягаючих до нього територій.

Однак, можна зробити висновок про те, що ситуація в області платників збору досить не стабільна, можна спостерігати як ріст, так і скорочення чисельності зареєстрованих суб'єктів у границях одного року, ця ж тенденція спостерігається і серед платників збору на державне пенсійне страхування. Це порозумівається не стабільністю в економіці, важким положенням суб'єктів малого підприємництва і ще раз доводить необхідність рішення проблем пенсійного забезпечення в комплексі з економічними і законодавчими проблемами.

2.2. Оцінка витрат Пенсійного фонду України на фінансування соціальної сфери

Розглянемо динаміку надходження збору на обов'язкове пенсійне страхування від платників збору (табл.2.5).

Таблиця 2.5

Динаміка надходження коштів збору на обов'язкове пенсійне страхування по управлінню ПФУ, 2000-2023 р.

Показник	2020 р.		2021 р.		2022 р.		5 місяців 2023 р.	
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%
Заплановано надходження збору, тис. грн..	41128	100	40704	100	47386	100	28570	100
Надійшло коштів збору, тис. грн..	35968	87,5	40015,4	98,3	52506	110,8	30987	108,4
Забезпеченість власними коштами	-	-	-	128,6	-	149,3	-	137,9

Джерело: власні розрахунки

Отже, при плані надходження збору в 2022 році 41128 тис. грн. надійшло 35968 тис. грн. або 87,45%. У Донецьк перераховано при плані 12786 тис. грн. - 8764 тис. грн. або 67%. У 2022 році при плані 40704, надійшло 40015 тис. грн. або 98,30 %, забезпеченість власними коштами склала 128,6%.(потреба – 31128 тис. грн.)

У 2023 році при плані 47386 тис. грн. надійшло 52506 тис. грн. або 110,8%, забезпеченість власними коштами склала 149,3 %.(потреба – 35164,20 тис. грн.) На перше півріччя 2022 року забезпеченість власними коштами на виплату пенсій склала – 137,9%(потреба – 22741,90 тис. грн.), однак, відсоток виконання плану по збору помітно знизився, що було викликано погіршенням економічного становища підприємств. У 2023 р. основний фонд заробітної плати по 728 платникам склав 121613,28 тис. грн. і основний його обсяг

приводиться на юридичних осіб 121008 тис. грн. У порівнянні з 2022 р. відбулося зменшення фонду на 8618,51 тис. грн. за рахунок закриття розрахунків фізичним особам і перехід на оплату фіксованого і єдиного податку на 11803,63 тис. грн. Основна частка надходжень у прибуток бюджету Пенсійного фонду доводиться на нарахування на заробітну плату 32% від Фонду оплати праці, що в 2023 р. склало 38105 тис. грн. Однак нарахування суми внесків не цілком перелічується на рахунки Пенсійного Фонду, так у 2022 р. з нарахованих 42975,2 тис. грн. перераховано тільки 36756,4 тис. грн. або 85,52%, у 2022 відповідно - 38220,08 тис. грн. і 35667,7 тис. грн. або 93,32%, у 2023 р. – 40347,8 тис. грн. і 37993,3 тис. грн. або 94,16%.

Нараховані суми страхового фонду на рахунки ПФ перераховуються не в повному складі в зв'язку з затримкою у виплаті заробітної плати. Прострочена заробітна плата на 01.01.2023 р. склала 37069,3 тис. грн. по 89 підприємствам, організаціям, установам, на 01.01.2023 р. - 40251,4 тис. грн. по 98 підприємствам і на 01.01.2023 – 41247,4 тис. грн. по 104 підприємствам. У середньому заборгованість по заробітній платі складає від 3 до 4 місяців. Причинами несвоєчасної виплати заробітної плати є робота підприємств не на повну потужність через відсутність коштів на розрахункових рахунках для закупівлі сировини.

Для зниження соціальної напруженості, викликану затримкою у виплаті заробітній платі, підприємства змушені були видавати в рахунок заборгованості по заробітній платі товари продовольчої і промислової сфери. За 2022 рік такі виплати зробили 15 підприємств із Фонду оплати праці 3020,1 тис. грн., не перераховано внесків у ПФ 1129,5 тис. грн., або 57,2% від місячної потреби на виплату пенсій. У 2022 році по цій же причині 27 підприємств із Фонду оплати праці 2588 тис. грн. не перелічили 867 тис. грн. або 37,8% від місячної потреби на виплату пенсій.

У 2023 році - 26 підприємств із Фонду оплати праці – 2089,6 тис. грн. не перелічили внесків 704,2 тис. грн. або 26,1% від місячної потреби на виплату

пенсій і посібників. Протягом 2022 року і першого півріччя 2023 року вугільній промисловості урядом було дозволено перелічити Пенсійному фондові 10% від Фонду заробітної плати з коштів, отриманих з держбюджету . З цієї причини міське управління ПФ у 2022 році не одержало коштів у сумі 339 тис. грн. від 16 платників з Фонду оплати праці 904 тис. грн., у 2023 р. у сумі 74,4 тис. грн.

Усі перераховані вище причини привели до того, що на підприємствах, виникли прострочені платежі по збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, так звана недоїмка, що з 01.01.2023 р. по 01.01.2023 р. зросла на 2210 тис. грн. і склала 7759 тис. грн.(на 01.01.2023 р.- 5549 тис. грн.). Основна сума недоїмки приходить на підприємства міністерства вугільної промисловості, що на 01.01.2023 р. склала 4994 тис. грн., а на 01.01.2023р. - 5994 тис. грн. або ріст склав - 1тис. грн. В основній сумі недоїмки заборгованість підприємств вугільної промисловості складає від 77,35 до 90%. Не змінилася ситуація й у 2023 році (табл.2.6).

Таблиця 2.6

Наявність недоїмки по міністерствах і комітетах на 01.01.2023р. в м.Селідово

Найменування	Кількість одиниць.	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Міністерства палива й енергетики	6	163,10	16,60
Міністерство транспорту	3	102,10	10,40
Інші міністерства і комітети	5	99,50	10,20
Виробники с/г продукції	-	-	-
Інші підприємства й організації	16	577,40	58,70
Спільні підприємства	2	39,30	4,10
Фізичні особи	31	2,20	-

Джерело: власні розрахунки

Для порівняння приведемо дані відповідного періоду 2022 року. Так сума недоїмки на 01.07.2022 року складала 2352,90 тис. грн., на 01.07.2023 року вона скоротилася на 58% і склала 1006,60 тис. грн. однак порівняння двох окремих

періодів роботи районного управління не дають реальної характеристики стану в області повноти сплати збору. На сьогоднішній день сума недоїмки ще велика, і якщо порівняти річні показники, те помітного скорочення недоїмки не виявиться, що свідчить про нестабільність економіки в цілому з дня на день.

Наявність недоїмки, невивплата зарплати і відповідно не перераховані засоби на рахунок Пенсійного фонду, відрахування від 30 до 15 % від прибутку в обласне управління Пенсійного фонду привело до того, що в 2000 році в районі виникла заборгованість по виплаті пенсій у сумі 4060 тис. грн.

Потреба у виплаті пенсій у 2022 році склала - 2368 тис. грн., перераховано підприємствами –35924 тис. грн. У 2022 році потреба – 24053 тис. грн. надійшло на рахунок управління 37046 тис. грн., з яких 9854 перераховано обласному управлінню для перерозподілу дотаційним районам привело до росту заборгованості по виплаті пенсії в сумі 4053 тис. грн. або 1,7 місяця за станом на 01.01.2023 року. У 2023 році потреба у виплаті пенсій з урахуванням заборгованості – 36428 тис. грн. за станом на 01.11.2023р. була ліквідована заборгованість по виплаті пенсій. Це досягнуто за рахунок надходжень від підприємств обов'язкових платежів на державне страхування – 39224 тис. грн., з яких 5019 тис. грн. перераховане обласному управлінню ПФ.

Негативний стан, що утворилося на Україні, з виплатою пенсій, порушило питання перед Президентом України про прийняття ряду указів, з метою додаткового привлечення коштів на погашення заборгованості по виплаті пенсій, збільшення надходжень у ПФ.

Відповідно до Указу Президента України від 28.06.2022 року № 750.99 “Про додаткові шляхи по погашенню заборгованості по виплаті пенсій” і постанови Кабінету Міністрів України від 03.01.2000 № 1740, від 25.08.2022р. № 1549, вводиться збір на обов'язкове державне страхування по операціях: купівлі-продажу нерухомого майна –1%, по оптового і роздрібного продажу, обмінові на інші товари (продукцію, роботу і послуги), безкоштовна передача

або передача з частковою оплатою, у т.ч. своїм працівникам тютюнових виробів – 5% , з вартості послуг мобільного зв'язку – 6%.

Що стосується інших надходжень дохідної частини бюджету, відзначимо, що за 12 місяців 2023 року в управління ПФ надійшло крім страхових зборів 3249,9 тис. грн.(у 2022 – 1069,9 тис. грн. або в 3 рази менше), про це свідчить ріст надходжень по додаткових ставках (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Інші надходження доходів по статтях в м.Селідово в 2022-2023 рр.

Статті доходів	2021р.	2022р.	5 міс 2023 р.
Усього, тис. грн.	1147,6	3326,3	1614
У тому числі			
- пені	78	76,4	50,6
- пільгові пенсії	497,5	1099,9	552,3
- регресні позови	95,0	168,4	153,3
- фіксований податок	62,1	69,8	36,5
- сільгосподаток	56,2	9,8	12,7
- збір з валюти	64,2	1208,2	326,2
- збір з ювелірних виробів	1,9	1,3	0,7
- збір з автомобілів	177,6	254,6	176,2
- єдиний податок	86,7	349,7	251,9
- збір з нерухомості	26,2	76,3	44,0
- збір за найманих робітників	1,8	11,8	9,6

Джерело: власні розрахунки

Основна частка приходиться на операції при продажі автомобілів, що коливається від 64,4% до 72,8%, покупці – продажеві валют від 23,6% до 33,3%, незначну частку складає продаж ювелірних виробів із золота від 0,4% до 0,9%.

Таким чином, можна відзначити, що останнім часом спостерігається ріст дохідної частини бюджету, вагомий внесок у цій тенденції приходиться на додаткові ставки.

Для того, щоб з'ясувати причини нинішнього стану пенсійного забезпечення приведемо короткий аналіз стану видаткових і дохідних частин бюджету в аналізований період.

Бюджет Пенсійного фонду України формується за рахунок:

збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, що сплачується підприємствами, установами, організаціями та фізичними особами в порядку, визначеному законодавством;

коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів;

коштів, що надходять за регресними вимогами;

добровільних внесків підприємств, установ, організацій та громадян;

сум пені, фінансових санкцій, штрафів, передбачених за порушення порядку сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування;

банківських кредитів;

інших не заборонених законодавством надходжень.

Бюджет Пенсійного фонду України щороку затверджується Кабінетом Міністрів України.

Кошти Пенсійного фонду України спрямовуються на:

фінансування виплати державних пенсій та інших соціальних виплат, які згідно із законодавством здійснюються за рахунок коштів Пенсійного фонду України, в тому числі громадянам, які виїхали на постійне місце проживання за кордон;

погашення банківських кредитів та відсотків за їх використання;

створення та функціонування системи персоніфікованого обліку відомостей у системі обов'язкового державного пенсійного страхування;

утримання центрального апарату та органів Пенсійного фонду України, розвиток їх матеріально-технічної бази;

організацію роз'яснювальної роботи серед населення та здійснення інших заходів відповідно до завдань Пенсійного фонду України.

Кошти Пенсійного фонду України зберігаються на окремих поточних рахунках і субрахунках в установах банків, використовуються виключно за призначенням і вилученню не підлягають.

Оплата послуг, пов'язаних із здійсненням поточної господарської діяльності, здійснюється Пенсійним фондом України та його органами за тарифами, встановленими для бюджетних організацій.

Зіставимо видаткову і дохідну частини бюджету (табл.2.8).

Таблиця 2.8

Баланс доходів і витрат консолідованого бюджету ПФУ м.Селідово

Показник	5 міс. 2023 р.	
	план	факт
Усього доходів консолідованого бюджету	30151,9	49869,5
Усього витрат консолідованого бюджету	22815,9	49869,5
Відношення доходи/витрати	+7634	0

Джерело: власні розрахунки

Виконання бюджету Селідовського відділення Пенсійного фонду наведено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Виконання бюджету Селідовського міського управління ПФУ м.Селідово

Показник	5 міс. 2023		
	План, Тис. грн..	Факт, Тис. грн..	%
1	2	3	4
Доходи			
Залишок на початок року	132,2	3079,5	
Доходи:			
- обов'язкові внески, підприємств, організацій	24900	27779	111,6
- обов'язкові внески громадян	1650	1750	106,1
- фіксований сільськогосподарський податок	0,60	13	2166
- інші	252	603	239,3
- за рахунок зменшення недоїмки	152	489	327,6
- кошти банків за користування тимчасово вільними коштами	22	53	240,9
Перерозподіл		13229	
Усього власних коштів без перерозподілу	26976,6	30696,0	113,80
Усього власних коштів з урахуванням залишку	27108,8	47004,5	
Кошти Держбюджету:			
- пенсії військовослужбовцем	1927,8	1552	80,5
- Кошти на розподіл джерел фінансування	602	602	100
- на виплату надбавок по ЗУ «про статус ветеранів війни»		950	71,8
	702,3	506,0	72,0

Закінчення табл.2.9

1	2	3	4
- державна допомога	20,20	15,0	70,8
- соціальні пенсії	293,9	211,0	71,8
- пенсії держслужбовцям	51,6	37	71,8
- пенсії працівникам прокуратури	1,3	1,0	76,9
- донорам	2,0	1,0	50,0
- по ЗУ про реабілітацію	6,0	4,0	66,70
- надбавки на дітей	68,40	49,0	71,60
- допомога по догляду за самотніми	61,30	44,0	71,8
- поховання	4,0	30,0	75,0
- коректування пенсій	96,3	69,0	71,6
- витрати на доставку	14,6	10,0	68,5
Кошти фонду на здійснення заходів щодо ліквідації аварії на ЧАЕС	434,9	746,0	171,5
Пільги по пенсійному забезпеченню	434,9	746,0	171,5
Кошти фонду сприяння зайнятості	14,20	20,0	140,8
Надходження по додаткових ставках		547,0	
Усього надходжень	30151,9	49869,5	
Витрати:			
- по ЗУ «про пенсійне забезпечення»	1699,0	2066,4	121,60
- допомога малозабезпеченим	509	200	39,3
- поховання	112	121	108
- доставка пенсій	203	170	83,70
- інші	5,0	8,80	176
- коректування пенсій	545,30	-	-
- виплата пенсій у майбутньому періоді	1110,5	4070	
Усього витрат за рахунок збору	19474,8	25233,8	129,5
Кошти Державного бюджету:	602	598	99,3
- виплата пенсій військовослужбовцем			
- розподіл джерел фінансування	1322,9	1153,4	87,2
- надбавки за статус ветерана	702,3	670,4	95,4
- державна допомога	21,2	1,2	5,7
- соціальні пенсії	293,9	68,5	93,6
- пенсії держслужбовцям	51,6	68,5	123,8
- по ЗУ «про прокуратуру»	1,3	2,9	223
- донорам	2,0	1,9	95,0
- по ЗУ «про реабілітацію»	6,0	5,3	88,3
- надбавки на дітей	68,4	73,2	107
- допомога по догляду за самотнім і інвалідом	61,3	41,0	66,9
- допомога на поховання	4,0	2,4	60
- коректування пенсій	96,3	-	-
- доставка пенсій	14,6	11,6	79,5
Кошти фонду Чорнобиля	434,9	314,3	72,3
Кошти фонду зайнятості	14,2	20,6	145,10
Перераховано по перерозподілі	-	22550	-
Усього витрат без перерозподілу і залишку	21407,4	23250,1	108,6

Джерело: власні розрахунки

Таким чином, планом передбачалося перевищення доходів над витратами. Фактично вони знаходилися на одному рівні.

Пенсійний фонд України забезпечує соціальні потреби пенсіонерів. Проаналізуємо їх розподіл по категоріях (табл.2.10).

Таблиця 2.10

Розподіл пенсіонерів по категоріях по м.Селідово, чол.

Показники	2022		2022		2023	
	Чол.	Питома вага %	Чол.	Питома вага %	Чол.	Питома вага %
Пенсіонерів усього	35722	100%	35698	100%	35515	100%
у тому числі:						
За віком	25816	72,1%	25869	72,4%	25902	72,6%
По інвалідності	4501	12,6%	4629	13%	4728	13,3%
У випадку втрати годувальника	2739	7,6%	2786	7,8%	2801	7,9%
За вислугу років	1374	3,8%	1379	3,9%	1402	3,9%
Соціальні пенсії	1383	3,9%	1059	3%	845	2,4%

Джерело: власні розрахунки

Проаналізуємо інформацію про виплати по управлінню в 2023 р. (табл.2.11).

Таблиця 2.11

Середні виплати по управлінню ПФУ в м.Селідово на 01.01.2023 р.

Категорія одержувача	Фактичні витрати, грн.	Контингент, людина	Середній розмір виплат, грн.
1	2	3	4
1.Кількість пенсіонерів, що одержують пенсію по ЗУ «Про пенсійне забезпечення»	20660138	33733	102,10
1.1. одержують надбавки з числа осіб літніх екіпажів	4313	2	359,40
1.2. з мінімальними доходами	199652	2075	16,0
1.3 виплати поховання	121018	532	37,90
2. по ЗУ «Про військовослужбовців»	598089	560	178,0
2.1. пенсії і допомога по ЗУ «Про статус ветеранів війни»	133602	538	41,40
2.2. допомога на дітей військовослужбовців	47	1	7,8
2.3. виплати на поховання	8347	20	69,60
3. по ЗУ «Про держслужбу»	68525	58	196,90
3.1. по ЗУ «Про прокуратуру»	2926	1	487,7
3.2 соціальні пенсії	274961	1093	41,90
У т.ч. з мінімальними доходами, одержують ЦДП	109150	1093	16,60

Закінчення табл. 2.11

1	2	3	4
3.3.одержують надбавку по ЗУ «Про статус ветеранів війни»	670434	8550	13,10
3.4. одержують надбавку по ЗУ «Про реабілітацію»	5271	152	5,80
3.5.по ЗУ «Про донорство»	1945	86	3,77
3.6.надбавка на непрацездатних членів родини	73211	573	21,30
3.7. надбавка за огляд за ними	39208	919	7,10
3.8.компенсації на інвалідів I гр.	1767	64	4,60
3.9.одержують державну грошову допомогу	1173	4	48,80
3.10. допомога на поховання	2397	16	24,97
4. по ЗУ «Про аварії на ЧАЕС»	314294	194	270,0
4.1. на поховання	880	1	146,67
5. пенсії по ЗУ «Про зайнятість»	20610	25	137,40

В основній чисельності пенсіонерів основна категорія це пенсіонери за віком, на 01.01.2023 рік склала 25902 чоловік або 72,6 % до основної чисельності в порівнянні з 01.01.2022 р. на 86 чоловік. Пенсіонери по інвалідності склали 4728 або 13,3% у порівнянні з 2022р., чисельність підвищилася на 227 чоловік. Зниження простежується по пенсіонерах, що одержують соціальні пенсії, на 01.01.2023 р. вони склали 805 чоловік або 2,4% до основної чисельності з 01.01.2022р., знизилася на 538 чоловік. Зниження чисельності пенсіонерів викликано високою смертністю серед людей літнього віку. За перше півріччя 2022 року в районі замічена тенденція росту чисельності пенсіонерів.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що на сьогоднішній день розміри пенсії, а також надбавок і доплат до них залишається дуже маленьким. Серед контингенту одержувачів пенсії по Селідовському міському управлінню досить високий відсоток громадян з мінімальними доходами. Велику питому вагу займають ветерани війни – 8550 чоловік, одержують надбавки, однак їхній розмір теж мінімальний. Ситуація, що складається, знову приводить до необхідності кардинальних змін у сфері пенсійного забезпечення.

З перерахунком пенсій підвищиться потреба на їхню виплату. При цьому спостерігається наступна ситуація: темпи росту пенсій перевищують темп росту заробітних плат, тому, щоб і надалі в нас вистачало коштів на виплату

пенсій, потрібна велика робота з підвищення заробітних плат, тому що без цього не можливо зібрати в Пенсійний фонд достатню суму. А для того, щоб росли заробітні плати, необхідний розвиток промисловості, усіх її галузей.

Раніше питаннями призначення пенсії на місцях займалися районні (міські) управління соціального захисту населення, а виплату здійснював Пенсійний фонд України. Сьогодні функції призначення і виплати пенсії об'єднані і передані у ведення Пенсійного фонду.

Громадяни, що мають право на пенсію, можуть звертатися за її призначенням у будь-який час після виникнення права на неї, без обмеження яким-небудь терміном. Працівники, що вчасно звертаються за пенсією продовжують трудову діяльність, подають заяву про призначення пенсії власникові підприємства або уповноваженому їм органів. Інші громадяни подають заяви безпосередньо у відділ пенсійного забезпечення Пенсійного фонду за місцем проживання.

У заяві вказуються прізвище, ім'я, по батькові заявника, його адреса і вид пенсії, що він просить призначити. Текст заяви, складений за визначеною формою, нагадує майбутньому пенсіонеру його права й обов'язку: можливість одержати лише одну пенсію за своїм розсудом, обов'язок сповіщати відділ пенсійного забезпечення про всі обставини, що волочуть за собою зменшення розміру пенсії або припинення її виплати. Складання заяви за рекомендованою формою виключає такі випадки, що коли звертається за пенсією не приводить зведення, що мають значення при дозволі його пенсійного питання.

Нинішнє законодавство не передбачає порядок обліку заяв про призначення пенсії на підприємстві. На практиці застосовуються звичайно ті ж правила, що встановлені у відділі пенсійного забезпечення: заяви, що надходять, реєструються в спеціальному журналі; у ньому вказується порядковий номер, під яким зареєстровані заяви, прізвище, ім'я, по батькові майбутнього пенсіонера, дата надходження заяви, вид пенсії, що просить призначити звернувшись за нею, дата представлення до пенсії (або

відмовлення в цьому), його порядковий номер. Часто в цьому ж журналі відзначають прийняте рішення про призначення пенсії. Необхідні документи про стаж і заробіток повинні бути підготовлені адміністрацією підприємства в десятиденний термін, що обчислюється з дня подачі заяви (включаючи і цей день). У тих випадках, коли адміністрація підприємства вважає, що працівник має право на пенсію, вона приймає рішення представити його до призначення пенсії.

Рішення адміністрації про надання працівника до призначення пенсії наділяється у форму відповідного документа – «Представлення». Установлено дві форми «Представлення»: одна – до призначення пенсії за віком і інвалідністю, друга – з нагоди втрати годувальника. У «Представлення» вносяться всі зведення, що необхідні для розгляду питання про призначення пенсії. Зокрема в ньому вказується адреса, дата народження працівника, зведення про його трудову діяльність, стаж підраховується окремо – по трудовій книжці і по інших документах, а потім сумується. Виділяється спеціальний стаж, що дає право на одержання пенсії на пільгових умовах.

У «Представленні» до призначення пенсії з нагоди втрати годувальника, крім даних про годувальника, приводяться зведення про члени його родини (дати народження, родинне відношення до померлого, стан працездатності і т.д.), що визначають їхнє право на одержання пенсії.

«Представлення» підписують керівник підприємства і голова профкому, підписи завіряються печатками. До «Представлення» додаються відповідні документи – заява про призначення пенсії, довідка про заробітну плату, довідка про діяльності, що не відбита в трудовій книжці і т.д. Звернувшись за пенсією повинний бути ознайомлений з підготовленими адміністрацією «Представленням» і всіма прикладеними до нього документами (під розписку). Потім «Представлення» разом із усіма документами передається представником адміністрації у відділ пенсійного забезпечення управління Пенсійного фонду за місцем проживання. Працівник відділу призначення пенсії

реєструє його в спеціальному журналі і видає розписку. Управління зобов'язане прийняти «Представлення» і в тому випадку, коли до нього прикладені не всі документи. Працівниками пенсійного забезпечення повинні бути роз'яснені представникові підприємства, які документи необхідно надати додатково (ці документи перераховуються й у видаваній розписці).

У день звертання за пенсією вважається день прийому «Представлення» із усіма необхідними документами управління Пенсійного фонду (у випадках пересилання документів поштою таким днем вважається дата, зазначена в поштовому штемпелі місця відправлення). У зв'язку з цим будь-яка затримка передачі документів у управління (навіть у межах десяти днів) відсуває термін, з якого буде призначена пенсія. Зазначений день визнається в день звертання за пенсією і тоді, коли в управління здані не усі відсутні документи (за умови, що відсутні матеріали надійдуть у управління протягом трьох місяців).

Не працюючі громадяни подають заяви про призначення пенсії безпосередньо в управління Пенсійного фонду (відділ призначення пенсії), воно складається по тій же формі, бланки можна одержати безпосередньо в керуванні. Порядок прийому заяви в цьому випадку аналогічний прийомові «Представлення»: про прийом заяви видається розписка, у якій перераховуються здані документи; його надходження реєструється в спеціальному журналі; якщо до заяви прикладені не всі документи, дається роз'яснення про те, які матеріали необхідно надати додатково тощо.

У випадку призначення пенсії по втраті годувальника двом і більш повнолітнім членам родини заява підписується кожним з них. У заяві також указується, хто з цих осіб буде одержувати призначену пенсію. До заяви додається довідка про заробіток, що потрібна для визначення розміру пенсії. Довідки про заробіток за установленою формою видаються адміністрацією підприємства. Якщо звернувшись за пенсією у відповідний період працював на двох або більш підприємствах, довідку про заробіток видає кожне з них. Підставою для внесення зведень про заробіток можуть служити тільки

документи про нарахований і виплаченої людині заробітній платі: особові рахунки, платіжні відомості. У довідці перераховуються документи, на підставі яких вона складена. Довідка виписується керівником підприємства і головним бухгалтером, їхні підписи завіряються печаткою підприємства. Якщо підприємство ліквідоване, довідки видаються його правонаступником або архівом, куди здані бухгалтерські документи.

Відповідно до «Інструкції про порядок нарахування і сплати підприємствами, організаціями і громадянами збору на обов'язкове пенсійне страхування, інших платежів, а також обліку їхніх надходжень у Пенсійний фонд України» від 03.06.2022 року №4-6, розділ 8, пункт 8.4. – «Роботодавці (платники збору) зобов'язані у встановленому порядку подавати достовірні зведення про фізичних осіб, які працюють у них ». У зв'язку з цим починаючи з 2023 року відбулися деякі зміни в процесі призначення пенсії. Для вирахування розміру пенсії в перелік документів включаються зведення з бази дані системи персоніфікованого обліку за 2022-2023 роки. Сьогодні цей захід є основою для наступного етапу реформування пенсійного забезпечення. Так якщо сьогодні ще для визначення розміру майбутньої пенсії необхідна довідка підприємства про заробіток, то з 2024 року розмір пенсії буде нараховуватися на підставі суми заробітку і збору на пенсійне страхування кожної людини, що утримується в індивідуальній обліковій картці СПОВ. На початковому етапі в пенсійну справу підшивається як довідка про заробіток підприємства, так і зведення СПОВ, що повинні відповідати зведенням довідки. У випадках виникнення розбіжностей у сумах заробітку фахівцями відділу персоніфікації проводиться перевірка вірогідності поданих сум на підприємстві по особових рахунках з метою правильності вирахування розміру майбутньої пенсії.

Однак слід зазначити, що кожному виду пенсії є свій набір документів. Наприклад, для призначення пенсії за віком потрібно підтвердити наявність виробничого стажу: загального – для встановлення пенсії на загальних підставах, спеціального – для встановлення пенсії на пільгових умовах.

Виробничий стаж звичайно підтверджується трудовою книжкою, крім неї підставою можуть служити інші документи, видавані за місцем роботи, навчання, а також архівними установами. час роботи осіб, що займаються підприємницькою діяльністю встановлюється по довідках Пенсійного фонду про сплату страхових внесків, а також зведенням СПОВ.

Мається наступний порядок підшивки документів пенсії за віком:

1. Протокол про призначення - перерахунку пенсії..
2. Довідка про стаж.
3. Довідка про заробіток.
4. Довідка з бази даних персоніфікованого обліку.
5. Представлення.
6. Заява.
7. Довідка про стаж, навчання, військовий квиток, свідоцтво про народження дітей (якщо необхідно)
8. Документи про характер робіт.
9. Довідка про утримання.
10. Свідоцтво про народження.
11. Свідчення про шлюб

В основі пенсії по інвалідності, на відміну від пенсії за віком, лежить чітко виражена непрацездатність громадянина. Це означає, що пенсія по інвалідності призначається тільки в результаті перевірки й оцінки медичним органом стану здоров'я й індивідуальної працездатності людини.

При призначенні пенсії з нагоди втрати годувальника надаються документи про виробничий стаж, якщо смерть годувальника наступила від загального захворювання. При настанні смерті внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання ці документи не потрібні, замість них до заяви додається акт або інший офіційний документ про нещасний випадок, а при необхідності і висновок МСЕК про причину смерті годувальника. Крім того надається свідчення про смерті годувальника і документ про його вік, довідка

житлово-експлуатаційної контори або сільської ради, у якій зазначені склад родини померлого, вік кожного члена родини і родинне відношення до померлого. У цій же довідці утримуються зведення про те, що члени родини при житті знаходилися на утриманні.

Основною стадією реалізації права на пенсію є призначення пенсії. На цій стадії дається оцінка наданих документів і визначається розмір пенсії.

2.3. Шляхи підвищення ролі Пенсійного фонду України у фінансуванні соціальної сфери

Пенсійні реформи в країнах із перехідною економікою в головних своїх рисах схожі, хоча процес їх розробки, підготування, проведення і реалізації йде по-різному. Для всіх країн перехідної економіки Центральної і Східної Європи можна виділити такі загальні риси реформування пенсійних систем:

а) Реформування пенсійних систем найбільше розвинуто, як правило, у тих країнах, де досягнуто певної макроекономічної стабілізації (Прибалтика, Польща, Чехія, Угорщина, Хорватія);

б) перехід до змішаної солідарно - накопичувальної системи обумовлено значними масштабами схованого боргу та значними втратами для перехідного покоління, оскільки воно змушено брати участь в обох системах і сплачувати за пенсії двічі;

в) деякі країни, де макроекономічна стабілізація ще не досягнута, але розмір схованого боргу є невеликим прийняли рішення про проведення радикальних пенсійних реформ, необхідність яких пов'язана з глибокою кризою чинної пенсійної системи;

г) в усіх країнах передбачається накопичувальний принцип з встановленими внесками, приватне управління і державний контроль за фінансовими інститутами;

д) в усіх проектах реформ багато нерозв'язаних проблем: признання минулих внесків у пенсійну систему, добровільна або обов'язкова участь у новій системі, фінансування переходу (поточного дефіциту пенсійної системи і компенсації накопичених пенсійних прав).

Більш докладно проаналізуємо досвід формування багаторівневої системи пенсійного забезпечення в окремих країнах.

У Польщі здійснено перехід до трьохрівневої системи: солідарна обов'язкова, накопичувальна і добровільна накопичувальна (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Статистика пенсійних фондів та фондів страхування здоров'я Польщі в 2022р. [6]

тис. злотих

Показник	Вид фонду			
	приватні	добровільні	страхування здоров'я	інші
Кількість фондів	18	82	37	23
Вступний внесок	2225,4	1180,0	151,2	77,3
Премії	117,3	70,9	9,2	3,3
Витрати	7,1	3,7	1,2	0,4
Виплати	0,1	15,0	5,5	2,7
Активи	413,1	358,0	9,0	1,5

Джерело: власні розрахунки

У Хорватії проект пенсійної реформи багато в чому нагадує угорський. При загальній ставці відрахувань у розмірі 25% на фінансування солідарного рівня буде направлено приблизно 15%, а 10%-на обов'язкові накопичувальні індивідуальні пенсійні рахунки.

Ряд країн із перехідною економікою (Латвія , Польща) у основу пенсійної реформи поклали так названу шведську модель реформування, тобто частковий перехід до накопичувальної схеми. У Латвії перший рівень представляє собою систему з "фіктивними" встановленими внесками. Другий - обов'язковий накопичувальний рівень - за своїм типом є системою з дійсними установленими

внесками. Підготування і введення третього (добровільного) рівня буде проведено після накопичення деякого досвіду роботи фінансових ринків.

У Польщі впроваджено систему з "фіктивними" встановленими внесками в якості першого, "солідарного" рівня. Другий рівень - система з реальними встановленими внесками зі ставкою відрахувань у розмірі 9%. Це повинно буде забезпечити 40% пенсійного прибутку, одержуваного в межах обов'язкових пенсійних планів.

У основі переходу до нової пенсійної системи за шведською моделлю лежить перебудова пенсійної системи з установленими виплатами (першого рівня системи) у систему з установленими внесками з фіктивним накопиченням на рахунках. Кожний робітник - учасник пенсійної системи - перераховує свої внески на індивідуальний пенсійний рахунок (16,5%) , на який нараховується "фіктивний" процент прибутковості, установлюваний урядом і залежний від економічної і демографічної ситуації у країні. Проте система при цьому залишається солідарною, тому що реального накопичення внесків на рахунках, їх інвестування не відбувається. По досягненні пенсійного віку розмір пенсійних виплат залежить від розміру внесків на рахунках з урахуванням "фіктивного" процента, а також від очікуваної тривалості життя в пенсійному віці. Частина внеску (2%) надходить на спеціальний рахунок резерву страхових внесків, що є депозитним. Кошти надходять в один із фондів, що діють на конкурентній основі, по вибору застрахованої особи або у фонд, що знаходиться у державному управлінні. Кожний застрахований під час виходу на пенсію буде отримувати із системи резерву страхових внесків свої капіталізовані заощадження. Важливою особливістю пенсійної реформи у Швеції є те, що пенсії в новій системі будуть фінансуватися за схемою з установленим розміром внесків й визначатись цими внесками, а також приростом пенсійних сум і пенсійних заощаджень.

Головні переваги моделі пенсійної системи Швеції полягають у такому: забезпечується більш тісний зв'язок між внесками в пенсійну систему і

виплатами з неї; відпадає необхідність у підвищенні пенсійного віку виходу на пенсію, трудового стажу, тому що при більш пізньому строку виходу на пенсію розмір накопичень на рахунках і розмір пенсій будуть вище; усі учасники системи одержують однаковий "фіктивний" процент прибутковості по рахунках; такий пенсійний план добре інтегрує з другим рівнем пенсійної системи - реально накопичувальною схемою.

Однак система не позбавлена деяких хиб, пов'язаних, у першу чергу, з характером її функціонування як солідарної, перерозподільної системи:

1) у рамках фіктивних пенсійних рахунків не існує реальних довгострокових заощаджень коштів, а тому не використовуються переваги накопичень;

2) солідарний характер системи незмінно призведе до необхідності підвищення ставки внесків по мірі старіння населення;

3) зв'язок між внесками і виплатами на практиці порушується необхідністю надання мінімальних пенсій (як державних гарантій підтримки доходів пенсіонерів);

4) ставка прибутковості пенсійних рахунків, як правило, нижче ринкової процентної ставки.

Тому пенсійна система з фіктивно накопичувальними пенсійними рахунками не має достатню усталеність у довгостроковому періоді, не може бути признана кращим рішенням проблем пенсійного забезпечення, однак є привабливою для України, яка має велику державну пенсійну систему, високі сховані державні пенсійні зобов'язання і значний державний борг.

В табл. 2.13 наведено характеристику відкритих пенсійних фондів Польщі. 17 фондів налічують 4,1 млн. платників внесків. Вартість активів складає 832,6 млн. злот. Але інвестиційна діяльність фондів доки не є вельми результативною. В середньому фонди отримують інвестиційний дохід в розмірі 1,4 злот на 100 тис. злот активів. Основу пенсійної системи Польщі становить накопичувальна система.

Таблиця 2.13

Характеристика пенсійних фондів Польщі в 2022 р., злот

Відкриті пенсійні фонди	Сума внесків	Інвестиційний дохід	Кількість платників	Середня сума внесків	Середня базова ставка	Вартість чистих активів	Інвестиційний дохід на 100 тис. злотих, злот
AIG -FE	51206226,08	29473,99	371654	137,78	1887,39	2040035253,04	1,4448
-FE Allianz P-lska	15410327,58	10828,91	101344	152,06	2083,01	597753606,45	1,8116
Bank-wy -FE	16414335,72	16079,32	134579	121,97	1670,79	752803410,06	2,1359
C-mmercial Uni-n -FE BPH CU WBK	154261150,80	102488,49	1136450	135,74	1859,45	6815603548,82	1,5037
-FE „D-M”	8950588,63	3865,33	78341	114,25	1565,09	400320779,53	0,9656
-FE {eg-}	7533376,70	4615,52	68921	109,30	1497,32	339243650,75	1,3605
-FE Erg- Hestia	7380883,47	5205,08	68129	108,34	1484,07	339291566,67	1,5341
ING Nati-nale-Niederlanden P-lska -FE	112525926,10	69456,90	784716	143,40	1964,34	5066487764,57	1,3709
-FE Kredyt Banku	3863478,70	2482,13	43477	88,86	1217,30	155716122,12	1,5940
Peka- -FE	9075989,67	5751,63	72899	124,50	1705,49	382259730,72	1,5046
-FE P-cztyli-n	11201219,49	7661,01	111174	100,75	1380,19	486284973,93	1,5754
-FB P-lsat	2200095,92	922,79	24214	90,86	1244,66	95514235,65	0,9661
-FE PZU „Zi-ta jesien”	73885344,80	46315,54	641779	115,13	1577,07	3370100109,14	1,3743
SAMP- -FE	14504616,94	8564,23	125486	115,59	1583,39	695975459,71	1,2305
-FE Skarbiec-Emerytura	12437280,17	8185,26	114430	108,69	1488,89	536071883,20	1,5269
Winterthur -FE	13338059,88	8000,34	111400	119,73	1640,15	570494884,46	1,4024
Zurich -FE	17160846,48	11060,10	138885	123,56	1692,62	832610543,23	1,3284
Всього	531349747,1	340956,57	4127878	128,72	1763,32	23476567522	1,4523

Джерело: власні розрахунки

Передбачається, що сьогоднішні пенсіонери отримуватимуть пенсії з солідарної системи. А нинішні працівники отримуватимуть пенсійні виплати як із солідарної, так і з накопичувальної систем. В майбутньому пенсії з солідарної системи зменшуватимуться, а пенсії з накопичувальної системи — зростатимуть. Структура НПС Польщі схематично відображена на рис. 2.1.

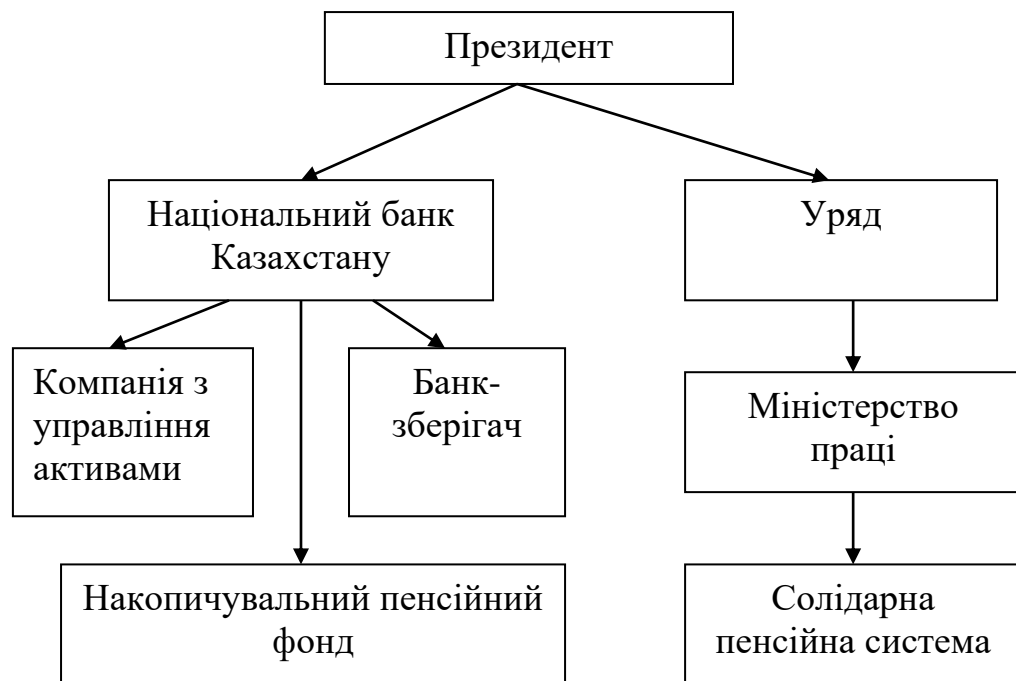

Рис. 2.3 - Регулювання НПС Польщі

Джерело: власна розробка

Як видно з наведеної схеми в систему пенсійного забезпечення залучені три типи організацій — накопичувальні пенсійні фонди, компанії з управління активами та банки-зберігачі, які наділені власними функціями.

На пенсійний фонд покладається відповідальність за належне використання пенсійних коштів. Пенсійний фонд у своїй діяльності звертається до послуг компаній з управління активами та до банків зберігачів.

На КУПА покладається функція з вибору об'єктів інвестування пенсійних внесків працівників і оцінка вартості активів. Банки-зберігачі відповідають за безпеку пенсійних коштів. Всі пенсійні відрахування працівників переказуються до банків-зберігачів.

Діяльність накопичувального пенсійного фонду, КУПА та банків-зберігачів контролює Національний банк Польщі. Контроль за діяльністю солідарної пенсійної системи здійснює Міністерство праці. У випадку, коли особа не обрала недержавний накопичувальний пенсійний фонд для сплати пенсійних внесків, то автоматично внески справляються до Державного накопичувального пенсійного фонду.

Що стосується структури портфеля недержавних пенсійних фондів, то спостерігається тенденція до зниження частки державних цінних паперів та підвищення частки корпоративних цінних паперів (рис.2.2).

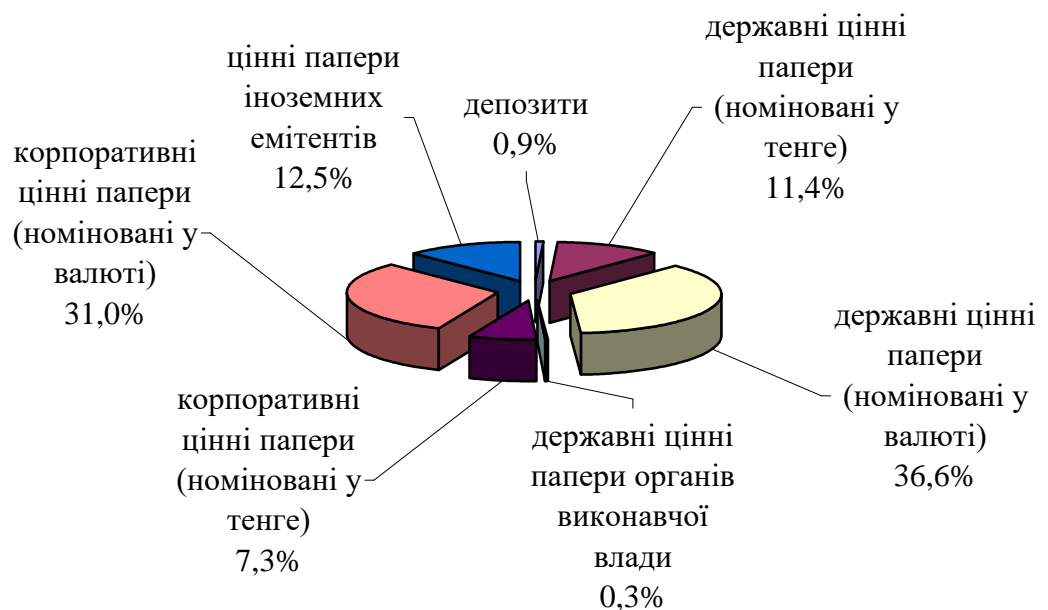

Рис. 2.2 - Загальна структура портфелю недержавних пенсійних фондів Польщі, %

Джерело: власна розробка

Хоча за два роки реформи рівень ліквідності активів пенсійних фондів підтримувався саме завдяки коштам, отриманим від обігу державних цінних паперів. Питання пенсійного забезпечення осіб, які працюють на підприємствах з шкідливими умовами праці поки ще перебуває на стадії розробки.

Отже в Польщі інвестиційна політика - пріоритетна в процесі пенсійної реформи, основу якої складає накопичувальна система. Україні слід вивчити

досвід Польщі в реформуванні системи пенсійного забезпечення, але при цьому враховувати проблему зменшення майбутнього демографічного навантаження та пошуку інвестиційних ресурсів для влиття в розвиток економіки.

Таким чином, загальними тенденціями розвитку пенсійних систем є формування багаторівневої системи пенсійного забезпечення.

Органи Пенсійного фонду ведуть облік усіх застрахованих осіб та персоніфікований облік надходження страхових внесків, створюють і забезпечують функціонування єдиного державного автоматизованого банку відомостей про застрахованих осіб, здійснюють облік коштів Накопичувального фонду на накопичувальних пенсійних рахунках.

На кожну фізичну особу відкривається персональна облікова картка, у якій використовується постійний індивідуальний ідентифікаційний номер Державного реєстру фізичних осіб - платників податків і інших обов'язкових платежів.

Персональна облікова картка фізичної особи повинна мати таку структуру:

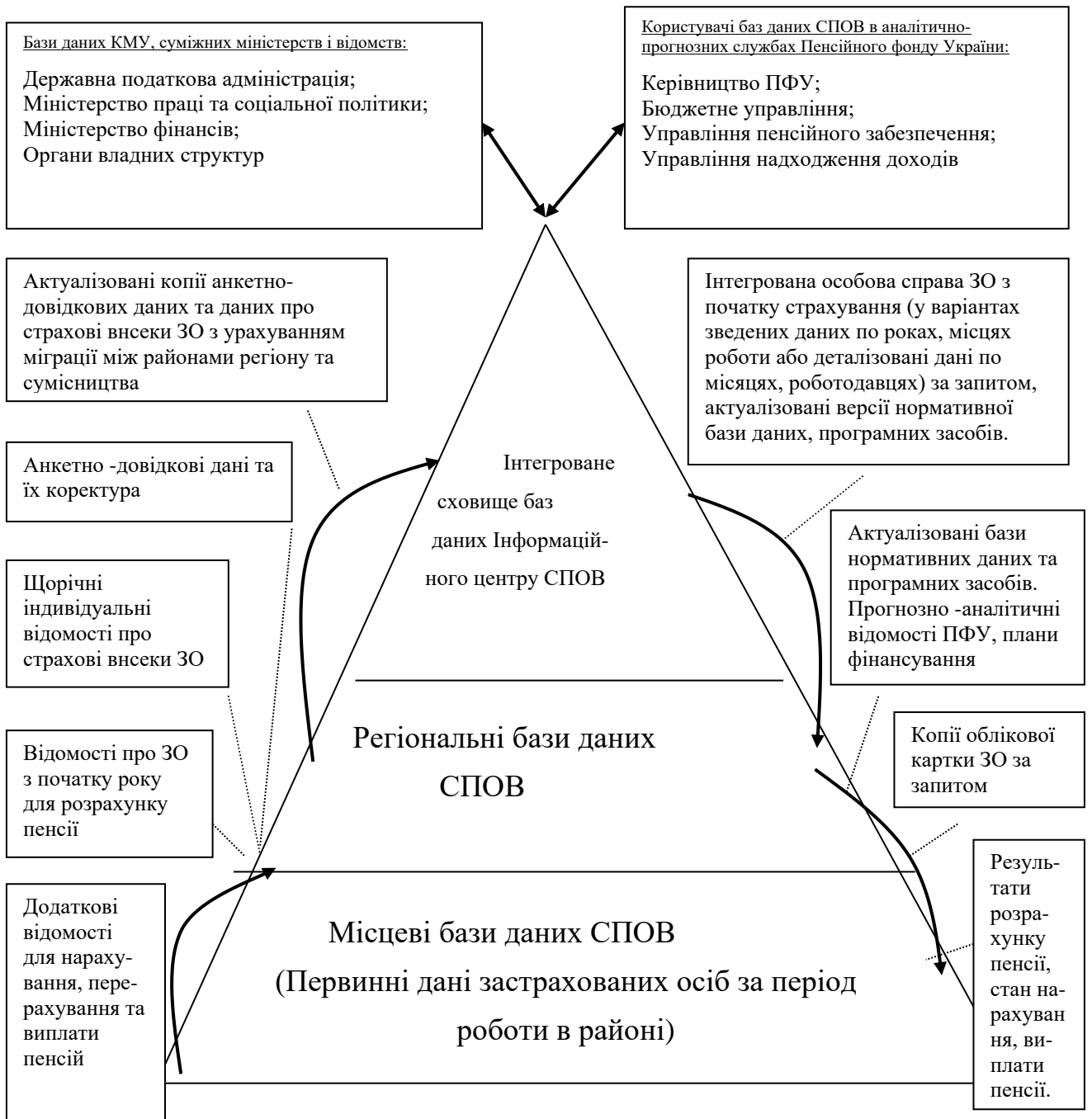
- 1) частина, де зберігаються анкетні дані про фізичну особу;
- 2) частина, що відображає сплату страхового збору (внесків) і стаж роботи фізичної особи;
- 3) частина, що відображає нарахування, сплату пенсії фізичній особі і надані їй соціальні послуги;
- 4) частина, що відображає технологічну інформацію, необхідну для ведення персоніфікованого обліку.

Концептуальну модель функціонування СПОВ наведено на рис. 2.3.

Загальний системотехнічний принцип - структурна розбудова трирівневої системи (центр - регіон - район) з централізованим державним автоматизованим банком відомостей про застрахованих осіб ;

Реєстрації в системі персоніфікованого обліку підлягають:

усі платники страхового збору на обов'язкове пенсійне страхування до Пенсійного фонд України;

Умовні позначення: ЗО – застрахована особа,
 ————— - телекомунікаційний зв'язок між окремими вузлами міжвідомчої корпоративної мережі.

Рис. 2.3 - Концептуальна модель функціонування персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб у Пенсійному фонді України

Джерело: власна розробка

усі інші організації, що мають повноваження підтверджувати відомості про стаж деяких категорій застрахованих осіб без умови сплати за них страхових внесків;

усі застраховані фізичні особи, на користь яких здійснюється обов'язкове державне пенсійне страхування.

Отже СПОВ вирішує взаємопов'язані задачі (рис. 2.4).

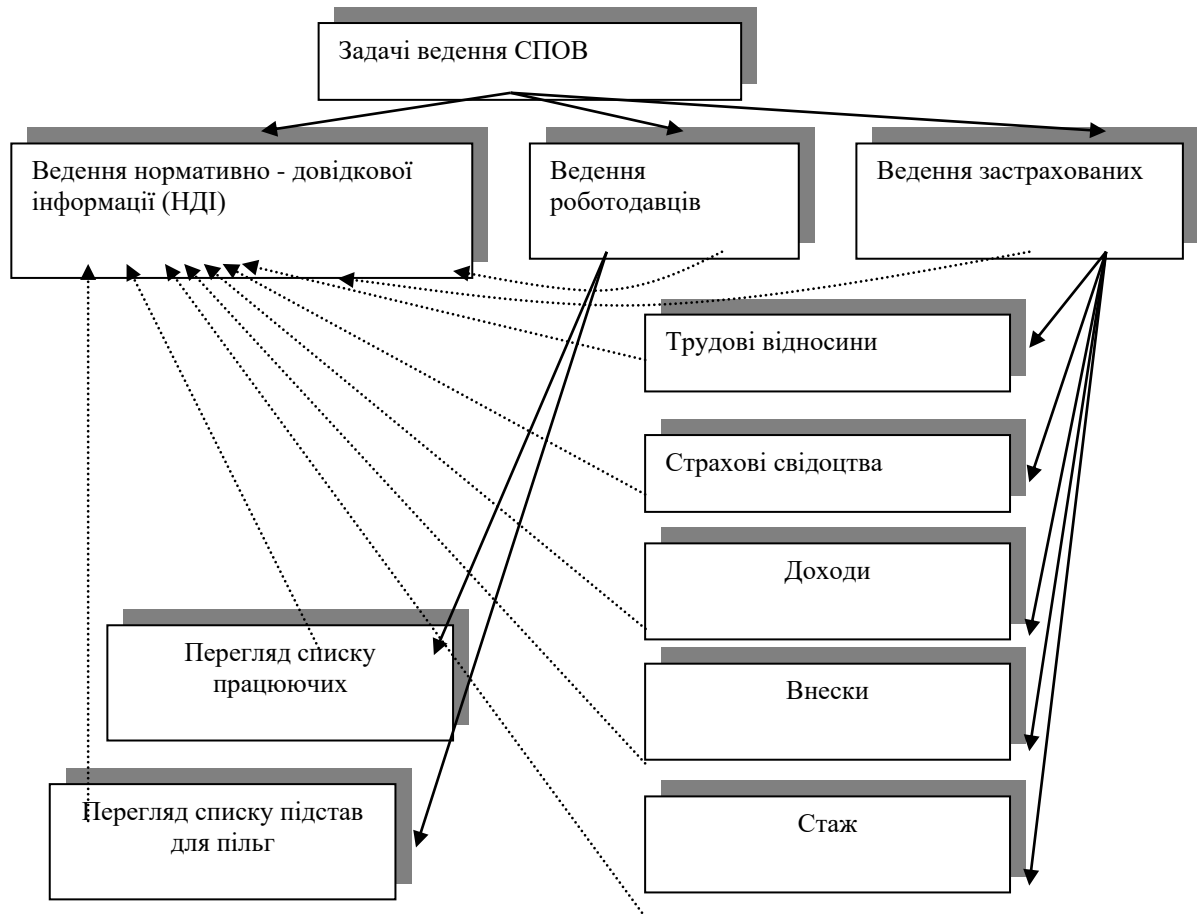

Рис. 2.4 – Взаємодія задач ведення СПОВ

Джерело: власна розробка

Це потребує реформування схеми управління Пенсійним фондом України. Модель, що пропонується (рис.2.5) відповідає вимогам ведення персоналізованого обліку та дозволяє значно підвищити ефективність.

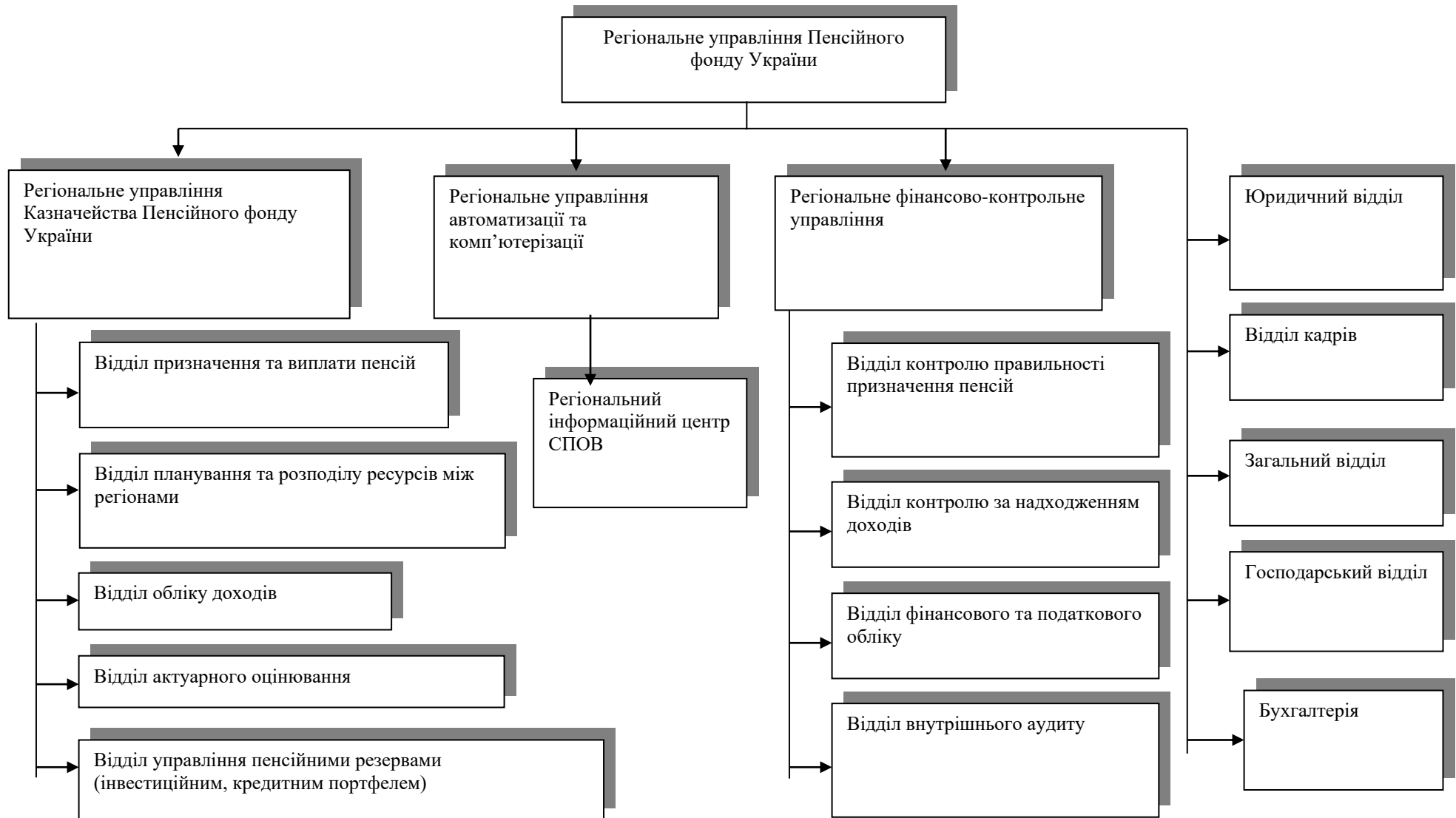

Рис. 2.5 - Схема управління регіональним управлінням Пенсійного фонду, що пропонується

Джерело: власна розробка

Важливою умовою успішної реалізації пенсійної реформи є розвиток недержавного пенсійного забезпечення як складової частини системи накопичувального пенсійного забезпечення. Недержавне пенсійне забезпечення ґрунтується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їхніх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень із метою отримання додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат за рахунок відрахувань та інвестиційного доходу, нарахованого на них. Слід зауважити, що створення системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні - це складний із політичної й економічної точки зору процес і відбувається він дуже повільно.

Створення ефективного механізму функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні вимагає розробки та реалізації комплексу першочергових заходів. Зокрема, необхідно:

- визначити єдиний уповноважений орган державної влади, що буде здійснювати контроль та нагляд за діяльністю недержавних пенсійних фондів, закріпивши цей статус за Державною комісією з регулювання і ринків фінансових послуг України;

- законодавче визначити правовий статус активів пенсійних фондів як приватної власності їх учасників;

- запровадити обов'язкове рейтингування фінансових інструментів, що є об'єктом інвестування коштів недержавних пенсійних фондів, емітентів цих інструментів та компаній-адміністраторів недержавних пенсійних фондів;

- встановити мінімально припустиму рентабельність операцій з активами пенсійних фондів, яку має забезпечити компанія-адміністратор, не нижчу від рівня інфляції за звітний період;

- запровадити механізми відповідальності компаній з управління коштами пенсійних фондів за їх збереження, обов'язково передбачивши такі показники, як ліквідність та якість пенсійних активів, а також прибутковість та ризикованість операцій з цими коштами;

- заборонити здійснювати оплату послуг, пов'язаних з діяльністю пенсійного фонду, за рахунок пенсійних активів. Адміністративні видатки, пов'язані з виконанням функцій з управління фондами та оплати послуг, пов'язаних з їхньою діяльністю, здійснювати лише за рахунок інвестиційного доходу, але не більше 10 % його розміру;

- передбачити складання щоденних балансів пенсійних фондів і подання їх до уповноваженого органу.

- ввести низку обмежень щодо інвестиційної діяльності з активами недержавних пенсійних фондів, зокрема законодавче встановити нормативи, якими регулюватимуться склад та структура пенсійних активів;

- встановити граничні рівні ризиків для інвестування коштів пенсійних фондів у кожен вид фінансових інструментів;

- дозволити вкладати кошти пенсійних фондів тільки на організованих фінансових ринках у фінансові інструменти, які відповідають встановленим вимогам щодо рівня фінансового ризику;

- встановити ліміти часток активів для окремих видів інвестицій з урахуванням рівнів ризику;

- заборонити використовувати пенсійні кошти як заставу при отриманні кредиту в комерційних банках;

- запровадити обов'язкову диверсифікацію інвестиційного портфеля пенсійних фондів, зокрема щодо недопущення вкладення коштів у єдиний випуск цінних паперів або у випуски одного емітента.

Висновки до розділу 2

Провівши короткий аналіз стану пенсійного забезпечення по Селідовському міському управлінню ПФУ, можна відзначити, що ситуація, що склалася в районі, у цілому типова для всієї України. У пенсійному забезпеченні громадян України існує ряд проблем, зокрема:

- низький рівень пенсійного забезпечення (про що свідчать мізерні

розміри пенсій);

- наявність значних переваг і пільг у пенсійному забезпеченні окремих категорій працівників при однаковому рівні відрахувань;
- несвоєчасна сплата страхового збору в ПФУ, викликана погіршенням економічного стану підприємств – платників;
- відхилення частини суб'єктів від сплати збору;
- значні витрати на доставку пенсій і ін.

У пенсійному забезпеченні принцип страхування реалізується не повною мірою і, по суті, носить адміністративно - розподільний характер, не забезпечує залежності розміру пенсії від розміру сплачених зборів. За рахунок страхових зборів виробляються окремі види виплат, не зв'язані з трудовим внеском, що не залежать від участі у фінансуванні пенсійного забезпечення і сприятливому твердженню утриманських настроїв.

Не забезпечується взаємозв'язок між трудовою діяльністю працівника і розміром його пенсії, а також відсутня зацікавленість у формуванні пенсійного бюджету.

ВИСНОВКИ

1. Пенсійне забезпечення в Україні є державною системою, яке є основною складовою системи соціального захисту населення. Реалізацію державної політики в сфері пенсійного забезпечення здійснює Міністерство праці та соціальної політики. Управління фінансами пенсійного забезпечення реалізує Пенсійний фонд України. Обіг коштів у пенсійній системі відбувається через банківські установи та відділення зв'язку.

Система охоплює всіх непрацездатних громадян, похилого віку, інвалідів, осіб, які втратили годувальника, виплати яким проводяться у формі пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, компенсаційних виплат, додаткових пенсій.

2. Тобто сьогодні в Україні відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення» діють два види пенсій : трудові та соціальні. Трудові в свою чергу поділяються на пенсії по віку, за вислугою років, по втраті годувальника та по інвалідності. Пенсіонування громадян здійснюється відповідно головного Закону України та інших законів, які координують питання пенсійного забезпечення окремих категорій громадян.

3. Пенсії виплачуються із коштів Пенсійного фонду. Доходи Пенсійного фонду формуються за рахунок надходжень від :

- обов'язкових внесків підприємств, установ, організацій;
- обов'язкових внесків громадян;
- додаткових та спеціальних зборів;
- коштів державного бюджету та інших фондів;
- інших надходжень.

4. Надходження обов'язкових внесків від підприємств, організацій та установ регулюється Законом України “Про збір на обов'язкове пенсійне страхування”, та “Інструкцією про порядок обчислення і сплати підприємствами, установами, організаціями та громадянами збору на

обов'язкове державне пенсійне страхування, інших платежів, а також обліку їх надходження до Пенсійного фонду України”.

5. За даними Селідовського міського управління ПФУ основна частина доходів бюджету протягом всіх років формується за рахунок саме із цього збору. Виходячи з цього, необхідно постійно контролювати надходження сум збору від підприємств з метою недопущення зросту недоїмки.

6. Основна частина видатків бюджету ПФ також приходиться на рахунок виплат згідно Закону України “Про пенсійне забезпечення”, однак значні суми видатків приходяться на виплати за іншими законами, які фінансуються не в повному обсязі, що наводить на думку про відділення з ПФ виплат, непритаманних саме ПФ на перших етапах реформи.

7. Сьогодні існує багато думок щодо реформування пенсійної системи. Однак, немає такої проблеми, до вирішення якої можна знайти однобічний підхід. Так сьогодні не має цензу раптово підвищити межу виходу на пенсію, так як процес старіння набув значних темпів, і здебільша частина населення помре так і не покористувавшись пенсію, яку було відпрацьовано. Не має вигоди підвищення тарифу, тому ще більша частина господарюючих суб'єктів уйде в темряву.

8. Сьогодні взято напрямок на формування трьохрівневої системи пенсійного забезпечення: загальнообов'язкове пенсійне страхування, яке включає два рівня: 1 рівень - пенсії із солідарної пенсійної системи; 2 рівень - пенсійні виплати з індивідуальних накопичувальних рахунків. 3 рівень - добровільне додаткове пенсійне забезпечення, а також поверх створених трьох рівнів системи потрібно створити систему адресної державної допомоги малозабезпеченим громадянам, у разі, коли пенсійні виплати з урахуванням інших доходів сім'ї не досягають прожиткового мінімуму.

9. Одним із заходів реформування сучасної системи є об'єднання у компетенції ПФ форм соціального захисту населення. Сьогодні це об'єднання відбувається у СПОВ даних про внески на обов'язкове пенсійне страхування та на соціальне страхування.

10. Головні проблеми, які першочергово виникають сьогодні, недостатня інформаційна оснастка відділів ПФ, недостатнє технічне озброєння. Необхідно невідкладне проведення та використання в роботі мережі Інтернет з метою спрощення документообігу між усіма компонентами системи. На рівні держави необхідно покращення та конкретизація законодавства в сфері пенсійних відносин. Тільки комплексне вирішення проблем пенсійного забезпечення дозволить поліпшити діяльність Пенсійного фонду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бачо Р. Й. Організація бухгалтерського обліку у недержавних пенсійних фондах: методично-технічні та управлінські аспекти. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2019. Вип. 3. С. 9-13.
2. Біловус Т. Недержавний пенсійний фонд як суб'єкт ринку цінних паперів. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 2. С. 261-270.
3. Борейко В. І. Вплив дефіциту пенсійного фонду на економічний розвиток України. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 1. С. 8-10.
4. Булигіна А. В., Загорська Д. М. Пенсійний фонд України та вдосконалення пенсійного забезпечення. *Бізнес Інформ*. 2020. № 7. С. 160-165.
5. Гайдук І. С. Аналіз ефективності інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів на фінансовому ринку України. *Молодий вчений*. 2020. № 6(2). С. 197-202.
6. Гайдук І. С. Перспективи створення професійного недержавного пенсійного фонду для працівників сфери освіти та науки в Україні. *Освітня аналітика України*. 2020 № 1 (8). https://science.iea.g-v.ua/wp-content/uploads/2020/06/4_Gaiduk_18_2020_50_61.pdf
7. Глухова В. І., Скрабут А. М. Аналіз дохідної та видаткової частини бюджету пенсійного фонду України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 2. С. 346-352.
8. Грабовська Г. М., Заїка В. П. Накопичувальна пенсійна система як складова недержавного пенсійного фонду. *Молодий вчений*. 2020. № 1(1). С. 21-25
9. Гриценко К. Г., Моїсеєнко А. В. Оптимізація опрацювання потоку звернень громадян обласним управлінням пенсійного фонду на основі технології імітаційного моделювання. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 40. С. 227-232.

10. Демченко К. І. Аналіз динаміки надходжень до Пенсійного фонду України. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2019. № 1. С. 29-39.
11. Дзямулич М. І., Чиж Н. М. Особливості функціонування системи недержавних страхових пенсійних фондів в Україні. *Економічний форум*. 2020. № 1. С. 135-140.
12. Димніч О., Стецюк Т., Гаманков Д., Пархета Л. Участь громадян у діяльності недержавних пенсійних фондів: проблеми і мотивація. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. № 1. С. 515-521.
13. Дучимінська Л. М. Принципи діяльності пенсійного фонду України як суб'єкта запобігання злочинам. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 1. С. 118-124.
14. Коваленко Ю. М., Коваленко І. І. Еволюційні тренди в системі інвестиційних і пенсійних фондів в Україні. *Економічний вісник. Серія : Фінанси, облік, оподаткування*. 2020. Вип. 4. С. 53-62.
15. Колб О. Г., Дучимінська Л. М. Іноземне інвестування як одне із джерел наповнення бюджету Пенсійного фонду України та шляхи запобігання правопорушенням у цій сфері. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 4. С. 135-144.
16. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
17. Кулініч Т. В., Жайворонок І. Р. Тенденції розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні. *Економіка та держава*. 2020. № 12. С. 72-76.
18. Кучма О. Л. Чинники, які впливають на надходження коштів до Пенсійного фонду України. *Молодий вчений*. 2020. № 7(2). С. 203-207
19. Кучма О. Л. Вплив кримінальної відповідальності за ухилення від сплати ЄСВ на наповнення бюджету Пенсійного фонду України. *Юридична Україна*. 2020. № 12. С. 107-109.

20. Леонов Д. Вплив державного регулювання на розвиток недержавних пенсійних фондів в Україні. *Світ фінансів*. 2019. Вип. 3. С. 165-178.
21. Лопушняк Г. С. Фінансові аспекти функціонування пенсійного фонду України. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_11_8
22. Мацук З. Недержавні пенсійні фонди: прагматика та проблематика діяльності в Україні. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 3. С. 41-52.
23. Назаренко Я. Я., Жулин О. В., Теслюк Н. П., Вербицька А. І. Недержавні пенсійні фонди в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Бізнес Інформ*. 2021. № 6. С. 213-218.
24. Остропольська Є. В., Ашиткова Я. В., Черенкова В. Е., Гоптар Я. П. Недержавні пенсійні фонди як суб'єкти фінансового ринку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 1. С. 92-95
25. Письменна Т. В., Письменний В. В. Розвиток недержавних пенсійних фондів в Україні: оцінка сучасних тенденцій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 5-6. С. 5-10.
26. Побоча К. П., Ходаківська М. Ю. Управління фінансовими ресурсами недержавних пенсійних фондів в Україні. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. № 1. С. 189-199.
27. Приймак І. І., Мацькова В. В. Роль недержавних пенсійних фондів у формуванні пенсійних заощаджень громадян України. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 55(2). С. 80-86.
28. Приходченко О. Ю., Приходченко С. Д. Інформаційне забезпечення та методичні підходи до аналізу недержавних пенсійних фондів. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2019. № 3. С. 99-109.
29. Про вищу освіту: Закон України: від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zak-n2.rada.gov.ua/laws/sh-w/1556-18>
30. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії. Закон України. URL: <https://zak-n.rada.gov.ua/laws/sh-w/2017-14>

31. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України. URL: <http://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/1058-15>
32. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України. URL: <http://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/1105-14>
33. Про прожитковий мінімум: Закон України. URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/966-14>.
34. Ріппа М. Б., Шимко Я. Р. Економічна природа недержавних пенсійних фондів. *Економічний вісник університету*. 2019. Вип. 41. С. 162-170.
35. Рогатіна Л. П. Система безпеки недержавних пенсійних фондів в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 5. С. 261-265.
36. Романовська Ю. Фінансова забезпеченість пенсійного фонду України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2020. № 4. С. 135-146.
37. Тарлопов І. О. Аналіз діяльності Головного управління Пенсійного фонду України в Дніпропетровській області. *Бізнес Інформ*. 2019. № 9. С. 264-271.
38. Татарин Н. Б., Ковальчук Ю. В., Цюник С. І. Недержавні пенсійні фонди: модернізація, тенденції та проблеми розвитку в Україні. *Економіка та держава*. 2021. № 5. С. 82-86.
39. Ткаченко Н. Вектори розвитку інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 1. С. 200-206.
40. Фатхутдінов В. Г. Основні напрями діяльності пенсійного фонду України (2000-1998 рр.). *Європейські перспективи*. 2019. № 4. С. 10-17.
41. Федина В. В. Управління активами недержавних пенсійних фондів: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. *Економіка та держава*. 2019. № 5. С. 118-123.

42. Шимко Я. Р. Рейтингування розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні. *Світ фінансів*. 2019. Вип. 1. С. 54-62.
43. Шимко Я. Р. Теоретичне окреслення різноманіття недержавних пенсійних фондів. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. № 1. С. 280-294.
44. Шимко Я. Р. Роль державного регулювання розвитку недержавних пенсійних фондів. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка*. 2019. № 12. С. 151-156.
45. Шушкова Ю. В., Войтаник Д. М. Особливості інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні. *Молодий вчений*. 2019. № 10(2). С. 758-763.
46. Яковленко М. С. Пенсійний фонд України як суб'єкт вирішення спорів у сфері соціального забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2021. Вип. 65. С. 416-419.